

ULOGA POMOĆNIKA U NASTAVI UNUTAR SUSTAVA OBRAZOVANJA: IZAZOVI I PROBLEMI

Bibić, Nela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:102364>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**ULOGA POMOĆNIKA U NASTAVI UNUTAR SUSTAVA
OBRAZOVANJA: IZAZOVI I PROBLEMI**

NELA BIBIĆ

SPLIT, 2024.

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE

**ULOGA POMOĆNIKA U NASTAVI UNUTAR SUSTAVA
OBRAZOVANJA: IZAZOVI I PROBLEMI**

Mentorica: Prof. dr. sc. Renata Relja

Studentica: Nela Bibić

Split, rujan, 2024.

SADRŽAJ

1. Uvod	4
2. Obrazovanje bez diskriminacije	6
3. Inkluzivno obrazovanje i obrazovna integracija	9
3.1. Elementi potrebni za uspješnu inkluziju u obrazovnom sustavu	11
4. Pomoćnici u nastavi kao dio inkluzivnog odgojno-obrazovnog sustava	13
4.1. Suradničko poučavanje	15
4.2. Problemi radnog mjesta pomoćnika u nastavi.....	17
5. Metodološki aspekti istraživanja	19
5.1. Predmet i cilj istraživanja	19
5.2. Istraživačka pitanja.....	19
5.3. Sudionici istraživanja	19
5.4. Metoda.....	20
5.5. Postupak provedbe istraživanja.....	20
6. Rezultati i rasprava	22
6.1. Sociodemografska obilježja sudionika.....	22
6.2. Motivacija, zadovoljstvo poslom i karijerne projekcije pomoćnika u nastavi.....	22
6.3. Izazovi osposobljavanja i selekcije na radno mjesto pomoćnika u nastavi.....	27
6.4. Temeljne obveze i doprinosi pomoćnika u nastavi u odgojno-obrazovnom procesu	32
6.5. Aspekti suradnje pomoćnika u nastavi s ostalim akterima odgojno-obrazovnog procesa	42
7. Zaključak	48
8. Literatura	50
9. Metodološka arhiva	52
Sažetak	54
Abstract	56
Bilješke o autorici	58

1. UVOD

Inkluzivno obrazovanje postalo je ključni element suvremenih obrazovnih sustava, usmjeren na integraciju učenika s teškoćama u redovne obrazovne programe. U širem smislu, ovaj pristup temelji se na principu jednakih mogućnosti za sve, neovisno o individualnim karakteristikama, teškoćama ili potrebama učenika. Suvremeno obrazovanje naglašava važnost inkluzije, koja ne samo da omogućava pristup obrazovanju učenicima s teškoćama, već također doprinosi razvoju pozitivnih obrazovnih, socijalnih i emocionalnih vještina među svim učenicima. U inkluzivnom okruženju, učenici se uče razvijati empatiju, toleranciju i uvažavanje različitosti, što doprinosi stvaranju pravednijeg i harmoničnijeg društva.

Kvalitetna inkluzija zahtijeva ne samo prilagodbu nastave, već i kontinuiranu podršku svih aktera obrazovnog procesa. Jedan od ključnih faktora su pomoćnici u nastavi, koji igraju presudnu ulogu u pružanju podrške učenicima s teškoćama. Pomoćnici u nastavi, koji surađuju s učiteljima i drugim obrazovnim djelatnicima, često su zaduženi za prilagodbu nastave, pružanje dodatne pomoći i praćenje napretka učenika. Njihova uloga je posebno važna u kontekstu suradničkog poučavanja, gdje različiti modeli suradnje između učitelja/nastavnika i pomoćnika omogućuju fleksibilnost u pristupu nastavi i prilagodbu potrebama učenika. U tom kontekstu, pomoćnici u nastavi mogu pružiti značajnu podršku, ali njihova učinkovitost može biti ograničena zbog niza problema. Nedostatak jasnih zakonskih smjernica i varijabilna kvaliteta obuke mogu utjecati na njihovu sposobnost da pruže kvalitetnu podršku. Također, visoka fluktuacija kadrova i ograničene mogućnosti za profesionalni razvoj dodatno otežavaju situaciju. Problemi s kojima se pomoćnici u nastavi suočavaju uključuju nedostatak zakonske regulative, nisku razinu profesionalne podrške i izazove u osposobljavanju.

Pitanja vezana za motivaciju pomoćnika, njihovo zadovoljstvo poslom, osnovne obveze i doprinos obrazovnom procesu također su od ključne važnosti za razumijevanje njihove uloge i pronalaženje rješenja za unapređenje njihove učinkovitosti. Ovaj rad istražuje spomenuta pitanja s posebnim naglaskom na izazove i probleme s kojima se pomoćnici suočavaju. Struktura rada obuhvaća nekoliko poglavlja. Nakon uvoda, drugo i treće poglavlje razmatraju suvremene odgojno-obrazovne paradigme koje se kreću od integracije prema inkluziji odnosno obrazovanju bez diskriminacije. U četvrtom se poglavlju raspravlja o radnom mjestu pomoćnika u nastavi, pri čemu se stavlja naglasak na njihovu ulogu u sustavu obrazovanja, ali i prekarost

radnog mjesta. Peto poglavlje iznosi metodološke aspekte istraživanja, a šesto interpretaciju rezultata i diskusiju. U sedmom poglavlju sažimaju se zaključna razmatranja. Osmo poglavlje donosi popis korištene literature, a deveto metodološku arhivu odnosno protokol strukturiranog intervjua s pomoćnicima u nastavi. Na kraju rada nalaze se sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku te bilješke o autorici. Ovaj rad nastoji doprinijeti boljem razumijevanju trenutnog stanja uloge pomoćnika u nastavi i pružiti smjernice za unapređenje prakse inkluzivnog obrazovanja, s ciljem postizanja boljih obrazovnih rezultata za sve učenike.

2. OBRAZOVANJE BEZ DISKRIMINACIJE

Ne tako davno, problem obrazovanja djece s teškoćama rješavao se njihovim smještajem u posebne ustanove, poput specijalnih škola za gluhe i slijepe ili u posebna odjeljenja za blaže smetnje. Neke teškoće, poput hiperaktivnosti i specifičnih teškoća učenja, nisu bile prepoznate kao takve; djeca su bila smatrana neposlušnima, lijenima ili nezainteresiranima za školu. Specijalne škole osposobljavale su djecu s teškoćama za život u grupama sličnim sebi. Takvo odvajanje imalo je negativne posljedice i za djecu prosječnog razvoja, koja, živeći u homogeno formiranim grupama, nisu naučila prepoznavati i cijeniti različitosti. To je često dovelo do formiranja predrasuda prema osobama s teškoćama, ističući njihove neuspjehe i zanemarujući njihove potrebe i potencijale. Na takav su način dugi niz godina učenici s teškoćama bili su institucionalizirani i marginalizirani u društvu (Zrilić i Jadrijević Tomas, 2021).

Tek 70-ih godina prošlog stoljeća razvijene zemlje počele su postepeno smanjivati broj specijalnih škola, ustanova i odvojenog obrazovanja s ciljem povećanja broja djece s teškoćama u redovnim školama. Važno je istaknuti kako su dva ključna dokumenta imala najveći utjecaj na oblikovanje koncepta i provedbu obrazovne inkluzije djece/učenika s teškoćama na međunarodnoj razini: *Izjava iz Salamanke* i *Okvir za djelovanje o obrazovanju za posebne potrebe* (*The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*, UNESCO, 1994.). Ovi dokumenti promiču pravo svakog djeteta da, bez obzira na bilo kakve razlike, bude uključeno u obrazovni sustav redovnih škola. Inkluzija učenika s teškoćama u naš odgojno-obrazovni sustav uvrštena je u zakonske propise početkom 80-ih godina prošlog stoljeća. *Zakon o odgoju i osnovnom obrazovanju u SR Hrvatskoj* iz 1980. godine omogućio je djeci s teškoćama pohađati redovnu školu zajedno s djecom bez teškoća (Drandić i Radetić-Paić, 2020). No, iako inkluzivno obrazovanje predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava, mnoga djeca s teškoćama ne pohađaju inkluzivne škole sa svojim vršnjacima ili ne dobivaju adekvatnu podršku. Takav sustav obrazovanja priprema ih za život u izolaciji i segregaciji.

Osim ravnopravnog pristupa obrazovanju, djeca imaju pravo na kvalitetno obrazovanje u skladu s njihovim potrebama. Rezultati brojnih istraživanja u međunarodnom kontekstu pokazuju kako je inkluzivno obrazovanje češće „formalna jednakost“ na razini zakonskih akata te međunarodnih smjernica, nego stvarna jednakost šansi kvalitetnog obrazovanja za

svu djecu (Farnell, 2012). Bez obzira na pristup definiranju osoba s teškoćama, pokazuje se kako su one izložene obrazovnom zanemarivanju, stigmatiziranju, nasilju i isključenosti unutar obrazovnog konteksta (Ciobanu-Grasu, 2011).

Uključivanje djece s teškoćama u redovni sustav obrazovanja povećava njihove šanse za stjecanjem teorijskih i praktičnih znanja poput njihovih vršnjaka. Također, inkluzivno obrazovanje donosi i nove izazove poput socijalne prihvaćenosti djece s teškoćama u redovnim školama, kompetentnosti učitelja i suradnje svih sudionika u podršci djetetu. Za uspješno uključivanje djece s teškoćama u redoviti sustav obrazovanja važno je razviti svijest kod djece o prihvaćanju i uvažavanju različitosti. Kako bi inkluzija bila kvalitetnija, potrebne su društvene transformacije te promjene u osobnim stavovima, uvjerenjima, znanju i vještinama. Zakonom je propisano da osobe s invaliditetom, uključujući djecu s teškoćama u razvoju, imaju jednaka prava kao i ostali članovi društva, što obvezuje društvo na poštivanje njihovih prava, a to uključuje i pravo na obrazovanje. Ostvarivanjem tih prava, društvo promiče svoje inkluzivne ciljeve. Djeca s teškoćama imaju pravo na obrazovanje bez diskriminacije što podrazumijeva kako se ne smije razlikovati, isključivati ili ograničavati na temelju njihovih teškoća (Krampač Grljušić, Adžić i Gvozdanić Debeljak, 2020). Takve osobine učenika nisu deficiti na temelju kojih se djecu odvaja od njihovih vršnjaka, već značajke kojima se redovni obrazovni sustav treba prilagoditi socijalizirajući djecu u nediskriminirajućem okruženju, razvijajući potencijale učenika u skladu s njihovim potrebama i mogućnostima te promičući inkluzivno društvo na taj način (UNESCO, 1994; Oliver i Barnes, 2017).

Inkluzija podrazumijeva uvažavanje različitosti te upravo u tome i leži njena vrijednost jer razvojem opće tolerancije prema individualnim razlikama i potrebama omogućava proširenje spoznaja i obogaćivanje iskustava. Inkluzija pruža svakom pojedincu mogućnost aktivno sudjelovati u odlučivanju o vlastitom životu i preuzimati odgovornost za svoje postupke. To je pristup koji naglašava kako su raznolikosti u snazi, sposobnostima i potrebama, prirodne i poželjne. Razvoj osjetljivosti i stvaranje uvjeta za artikulaciju i zadovoljenje različitih individualnih potreba ključni su elementi inkluzije. Pretpostavka je kako jačanje raznovrsnog ljudskog kapitala dovodi do individualnog i kolektivnog razvoja, konkurentnosti na tržištu, uz sprječavanje socijalne marginaliziranosti i izoliranosti (Relja, Popović i Rakić, 2018).

Daniels i Stafford (2003) ističu važnost inkluzije u procesu socijaliziranja djece s teškoćama. Obrazovanje u školskom okruženju s drugom djecom omogućuje im lakšu uspostavu prijateljskih odnosa i usvajanje pozitivnih društvenih vještina (Zrilić i Jadrijević- Tomas, 2021).

Odgojno-obrazovne ustanove trebaju biti pristupačne za djecu s teškoćama, uključujući i prilagodbu kurikuluma i metoda poučavanja te osiguravanje prijevoza. Međutim, u praksi postoji nedostatak političkog vodstva i odgovornosti za inkluzivno obrazovanje što često rezultira time da djeca s teškoćama budu zanemarena u obrazovnom sustavu, dok njihove obitelji ne dobivaju potrebnu podršku. Unatoč brojnim značajnim zakonskim promjenama, takve osobe često ne doživljavaju stvarnu jednakost u svakodnevnom životu.

Različiti sustavi podrške i intervencija variraju u svojim definicijama teškoća i ističu različite aspekte problema koji su ključni za njihov pristup. U skladu s navedenim, razlikuju se medicinski i socijalni model. U medicinskom modelu, osobe s invaliditetom se smatraju problemom te se naglašavaju njihovi nedostaci, oštećenja i teškoće, a glavni cilj rehabilitacije je promjena i "popravljanje" same osobe. Aktivističke skupine koje su se borile za ljudska prava, posebno osoba s invaliditetom, kritizirale su medicinski model koji je bio dominantan u sedamdesetim godinama 20. stoljeća. Kao rezultat tih borbi, uveden je novi pristup poznat kao "socijalni model". Socijalni model stavlja pojedinca u središte donošenja odluka koje se tiču njega, dok problem invaliditeta smješta izvan same osobe, u društveni kontekst. Nova paradigma prepoznaje teškoću kao proizvod, ističući pritom potrebu za promjenom sustava kako bi se omogućila veća inkluzija i podrška osobama s teškoćama (Krampač Grljušić, Adžić i Gvozdanić Debeljak, 2020).

3. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE I OBRAZOVNA INTEGRACIJA

Inkluzivno obrazovanje temelji se na uključenosti svih pojedinaca u sve razine formalnog obrazovanja kao temeljnom prava svakog čovjeka te predstavlja koncept koji produbljuje odgojni model integracije djece s teškoćama u redovno školovanje. Inkluzija podrazumijeva priznavanje različitosti svakog pojedinca, integraciju svih u društveni sustav te omogućavanje pristupa obrazovanju kao jednom od ključnih ciljeva svake države i svakog naroda. Drugim riječima, inkluzivno obrazovanje ističe potrebu kreiranja škola i obrazovnih programa u kojima zajedno uče djeca s i bez posebnih potreba (Karamatić-Brčić, 2011). Inkluzivno obrazovanje predstavlja ključni dio društvene inkluzije, označavajući najvažniji oblik društvene ravnopravnosti i prihvaćenosti (Margaritoiu prema Karamatić-Brčić i Viljac, 2018). Ono se fokusira na obrazovne potrebe i zahtjeve svih osoba, kako djece tako i odraslih, s posebnim naglaskom na one koji su u opasnosti od socijalne isključenosti, izloženi socijalnoj marginalizaciji te samim time na one koji su obespravljeni i ranjivi. Nadalje, cilj inkluzivnog obrazovanja nije samo uključiti dijete, već i osigurati sve materijalne, tehničke i kadrovske uvjete kako bi dijete moglo ravnopravno sudjelovati u obrazovanju u kojem se poštuju različitosti i potrebe svih učenika (Karamatić-Brčić, 2011).

Za potpuno razumijevanje koncepta inkluzivnog obrazovanja, važno je razjasniti na koga se odnosi pojam "posebne obrazovne potrebe" jer nije ograničen samo na djecu s razvojnim poteškoćama. UNESCO-ova *Svjetska konferencija o posebnim obrazovnim potrebama* održana 1994. godine usvojila je *Izjavu i okvir za akciju*, koja zagovara pravo svakog djeteta da bude uključeno u obrazovni sustav bez obzira na njegovo fizičko, intelektualno, emocionalno, socijalno, jezično ili drugo stanje, uključujući i sudjelovanje u redovnim školama. To uključuje djecu s teškoćama i nadarenu djecu, djecu koja žive na ulici i onu koja rade, djecu iz udaljenih područja i nomadske populacije, djecu iz jezičnih, etničkih ili religijskih manjina te djecu iz drugih ugroženih ili marginaliziranih skupina (UNESCO, 1994, čl. 3). Iz ovoga je jasno da inkluzivno obrazovanje odgovara na zahtjeve društvene zajednice, naglašavajući važnost obrazovanja za sve (Karamatić-Brčić, 2011). Također, važno je naglasiti da obrazovna inkluzija nije isto što i obrazovna integracija. U suvremenom kontekstu, pojam obrazovne inkluzije se javlja kao proširenje i produbljenje modela integracije, donoseći nova teoretska promišljanja i praktična rješenja. Analizirajući etimološko značenje pojmova integracija i inkluzija, integracija označava "pridodavanje" učenika obrazovnom sustavu, dok inkluzija implicira apriornu uključenost u sustav (Cerić prema Karamatić-Brčić i Viljac, 2018). Integracija naglašava potrebe

djece s teškoćama, dok inkluzija ističe njihova prava. U integraciji je odnos prema svim učenicima isti, dok se u inkluziji nastoji svakom djetetu osigurati podrška koja mu je potrebna kako bi maksimalno razvio svoj potencijal (Zrilić prema Karamatić-Brčić i Viljac, 2018).

U pogledu obrazovne integracije razlikuju se potpuna i djelomična integracija. „Potpuna integracija podrazumijeva uključivanje učenika s teškoćama u redoviti razredni odjel u kojem usvaja nastavne sadržaje po redovitom ili posebno prilagođenom programu, uz propisan broj učenika u razredu (čl. 4., 5., 6., 11. *Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*). Djelomična integracija podrazumijeva uključivanje učenika s teškoćama u razvoju u redovitu osnovnu školu tako da se dio nastave odvija u redovitom razrednom odjelu s vršnjacima, a dio u posebnom razrednom odjelu uz edukacijskog rehabilitatora (čl. 7., 8., 10. *Pravilnika o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*)“ (Karamatić-Brčić, 2011: 41). U skladu s time, uspješnost procesa integracije ovisi o djetetovoj sposobnosti djelomičnog ili potpunog uključivanja u proces redovnog obrazovanja. Za uključivanje djece i mladih s teškoćama u obrazovni proces, potrebno je uzeti u obzir njihovu cjelokupnu osobnost i potrebu za podrškom u svim aspektima razvoja. Cilj je da se dijete osjeća potpuno prihvaćeno u školi i široj zajednici. Osjećaj prihvaćanja i razvijanje svijesti o važnosti prihvaćanja različitosti postaju ključni zadaci svih sudionika procesa inkluzije. U suvremenim obrazovnim politikama, inkluzivne inicijative se razmatraju iz više perspektiva. Neki autori (Livazović, Alispahić i Terović, 2015) naglašavaju različite smjernice i dimenzije razumijevanja inkluzije poput brige za učenike s posebnim obrazovnim potrebama, jednakosti u tretiranju svih učenika, povećanja sudjelovanja u redovnom školskom procesu, te promjena u školskoj kulturi, politici i praksi. Inkluzija postaje globalna inicijativa suvremenih obrazovnih sustava, gdje je primjena inkluzivnog koncepta temelj za smanjenje razlika u pedagoškom kontekstu na razini teorije i prakse (Karamatić-Brčić i Viljac, 2018).

Prema Boothu i Ainscowu (2002), obrazovna inkluzija podrazumijeva sljedeće: svi učenici, nastavno i školsko osoblje trebaju biti podjednako cijenjeni, svi učenici trebaju sudjelovati u nastavnim i izvannastavnim aktivnostima kako bi se smanjilo isključenje učenika s teškoćama iz školske kulture, kurikuluma i lokalne zajednice, uključivanje u učenje i aktivnosti treba biti omogućeno svim učenicima koji su izloženi riziku isključenja, a ne samo onima s dijagnostificiranim teškoćama u razvoju, prevladavanje izazova u učenju i sudjelovanju svih učenika, promatranje raznolikosti među učenicima kao potporu u učenju i sudjelovanju, a ne kao problem koji treba riješiti, školovanje koje je dostupno svim učenicima te se nalazi što bliže

njihovom domu, unaprjeđenje škole koje koristi ne samo učenicima, već i svim zaposlenicima ustanove, školu kao mjesto koje potiče razvoj inkluzivnih vrijednosti, suradnju između škole i drugih institucija te promatranje obrazovne inkluzije kao samo jedne komponente inkluzije u društvu (Booth i Ainscow prema Karamatić-Brčić, 2011).

3.1. Elementi potrebni za uspješnu inkluziju u obrazovnom sustavu

U suvremenoj školi, kvaliteta obrazovanja trebala bi obuhvaćati i kvalitetu inkluzivnog obrazovanja, s naglaskom na dobrobit procesa inkluzije za sve učenike, uključujući one s teškoćama, kao i njihove vršnjake. Učitelji se suočavaju s izazovima prilagodbe nastave za učenike s različitim teškoćama te preuzimanjem odgovornosti za njihovo učenje i postignuća. Svako dijete u inkluzivnoj školi ima jedinstvene karakteristike, interese, sposobnosti i potrebe za učenjem. Uspješno provođenje obrazovne inkluzije uvelike ovisi o osiguravanju materijalnih i financijskih resursa, ali i o profesionalnom razvoju učitelja i stručnjaka koji rade s djecom s teškoćama, njihovim kompetencijama te spremnosti za dodatni angažman i učenje (Zrilić, Jadrijević-Tomas, 2021).

Inkluzivna učionica nudi mnoge prednosti za učenike s teškoćama. Primjerice, pruža im više prilika za razvijanje prijateljstava, omogućuje im da svoje vršnjake koriste kao modele za učenje akademskih vještina te im osigurava bolji pristup općem kurikulumu (Jurković, Penić Jurković i Maglić, 2020). Osim toga inkluzivno obrazovanje nije korisno samo za djecu s teškoćama u razvoju, već i za djecu bez teškoća jer se uče uvažavanju i poštivanju različitosti te životu u raznolikoj zajednici (Hayes i sur., prema Jurković, Penić Jurković i Maglić, 2020). Integracija učenika s teškoćama u razvoju u redovni odgojno-obrazovni program zahtjeva zadovoljavanje uvjeta i omogućavanje specifičnih metoda prilagođenih potrebama učenika i sukladno važećim zakonskim propisima (Zrilić prema Jurković, Penić-Jurković i Maglić, 2020). “Prema *Okviru za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća učenika s teškoćama* (Ustav Republike Hrvatske, članak 64.), svaka odgojno-obrazovna ustanova obvezna je osigurati uvjete i omogućiti izradu osobnog kurikuluma sukladno specifičnim odgojno-obrazovnim potrebama učenika s teškoćama“ (Jurković, Penić Jurković, Maglić, 2020: 134).

Kvalitetna provedba inkluzivnog obrazovanja uključuje niz aktivnosti u školskom sustavu s naglaskom na uključenosti svih sudionika u sam proces provedbe. Uključivanje djece s posebnim potrebama u redovna razredna odjeljenja zahtijeva uvođenje novih metoda i

načina rada koji su prilagođeni svakom djetetu. Za uspješnost obrazovne inkluzije od velikog je značaja formiranje uvjeta u kojima će se djeca međusobno poštovati i uvažavati bez obzira na različitosti među njima te uvjeta u kojima će se svako dijete osjećati prihvaćeno. U skladu s time, Europska agencija za razvoj obrazovanja u području posebnih potreba definira četiri temeljne vrijednosti potrebne za inkluzivno obrazovanje, a to su vrednovanje različitosti učenika, podržavanje svih učenika, suradnja te kontinuirani osobni profesionalni razvoj. Nadalje, važan preduvjet za uspješnu provedbu inkluzije predstavlja i kvalitetna suradnja nastavnog i nenastavnog osoblja u školama. Također, kako bi se kod djece razvila svijest o prihvaćanju i uvažavanju različitosti, važno je raditi na razvijanju svijesti o prihvaćanju djece s poteškoćama, povećati prag tolerancije među djecom te poticati mijenjanje stavova od ranije dobi (Karamatić - Brčić i Viljac, 2018).

Inkluzija djece s teškoćama u razvoju od ranije dobi zasigurno će dovesti do kvalitetnijih odnosa s drugim učenicima, no neće biti dovoljna za pozitivne odnose s drugim učenicima jer je za uspješnost inkluzije potrebno ne samo osigurati pozitivne stavove između odgajatelja i učenika, već i formirati programe usvajanja socijalnih vještina. Za uspješno provođenje inkluzije potrebno je uvesti promjene u načinu rada škole, što se ponajprije odnosi na promjene u organizaciji nastave i učenja. Ponajprije je potrebno stvoriti radno okruženje u kojem se djeca s posebnim potrebama u odnosu s vršnjacima razmatraju ponajprije kroz sličnosti, a tek onda kroz razlike. U inkluzivnom obrazovanju naglasak nije na razlikama među učenicima, već na osiguravanju potrebnih potpora koje bi omogućile prihvaćanje razlika kao poticaja u procesu učenja. Također, mnogi autori smatraju kako su stavovi nastavnika prema djeci s posebnim potrebama od velike važnosti za uspješnu provedbu inkluzije, pošto nastavnici predstavljaju ključne osobe u provedbi inkluzije u školskom sustavu. Nastavnici ne predstavljaju samo posrednike znanja, nego i savjetnike za učenje koji učenicima pomažu u stjecanju potrebnih kompetencija za život i rad. Kako bi bile zadovoljene sve potrebe učenika, nastavnici trebaju primjenjivati načine rada koji su prilagođeni učenicima različitih mogućnosti. Također, potrebno je uvođenje individualiziranog pristupa svakom učeniku što podrazumijeva uvođenje sredstava i pomagala kojima bi se olakšalo djeci s poteškoćama. Nadalje, od velike je važnosti i psihološki aspekt kako bi učenici s teškoćama osjećali pripadnost u okruženju. Za uspješnu provedbu svega navedenog od najveće su važnosti učitelji i nastavnici jer oni žive kulturu škole te tako i ostvaruju ciljeve u radnom okruženju i izvan njega. Samim time, kvalitetnim nastavnikom se smatra osoba koja redovito ispituje potrebe učenika te koja nastoji potaknuti učenike na sudjelovanje u skladu s njihovim mogućnostima (Karamatić-Brčić i Viljac, 2018).

4. POMOĆNICI U NASTAVI KAO DIO INKLUZIVNOG ODGOJNO-OBRAZOVNOG SUSTAVA

Kako bi inkluzija bila uspješna, škola se mora usmjeriti prema potrebama djece, a jedan od oblika potpore jest postojanje pomoćnika u nastavi koji će se prilagoditi individualnim potrebama učenika te na taj način izjednačiti mogućnosti svih učenika. „*Prema Pravilniku o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* iz 2018. godine, pomoćnik u nastavi definira se kao osoba koja pruža neposrednu potporu učeniku tijekom odgojno-obrazovnoga procesa u zadacima koji zahtijevaju komunikacijsku, senzornu i motoričku aktivnost učenika, u kretanju, pri uzimanju hrane i pića, u obavljanju higijenskih potreba, u svakodnevnim nastavnim, izvannastavnim i izvanučioničkim aktivnostima, a sve prema izrađenom programu rada prema utvrđenim funkcionalnim sposobnostima i potrebama svakoga pojedinog učenika te uputama učitelja/nastavnika, stručnih suradnika škole, odnosno stručnoga tima” (Jurković, Penić Jurković i Maglić, 2020: 134-135). Za uspješno usvajanje znanja i vještina ne samo djece s posebnim potrebama, već i svakog učenika od ključne je važnosti zapošljavanje pomoćnika u nastavi koji predstavljaju most između učitelja/nastavnika i društva te koji aktivno pridonose provedbi inkluzije. Inkluzijom učenika, nastavno osoblje stavlja se pred brojne izazove koji uključuju dodatnu motiviranost, trud, senzibilnost i strpljivost. Kvalitetan nastavnik treba pomoći svakom djetetu u ostvarivanju punih potencijala, podupirati njegov napredak i razumjeti njegove jedinstvene osobine. „Učiteljeva vjerovanja, norme ili njegov vrijednosni sustav utječu na ustanovljenje njegove uloge u razredu, na njegov odnos prema djeci i na postupke koje on primjenjuje kako bi ostvario primjerene oblike odgojno-obrazovne podrške u inkluzivnom procesu. U obrazovanju se može istinski doprijeti do svakog djeteta ako se kod njih aktiviraju višestruke inteligencije. Konkretnije, izazov nije u razvrstavanju sposobnih i manje sposobnih, već u razvijanju navedenih inteligencija u skladu s individualnim mogućnostima i sposobnostima djeteta, što znači kako svako dijete može učiti i napredovati u skladu sa svojim individualnim sposobnostima“ (Gardner prema Lapat, 2011: 2). U skladu s navedenim, učitelj je dužan pomoći učeniku u svladavanju sadržaja svakog predmeta. Djelomična integracija odnosi se na uključenost učenika s teškoćama u razvoju dijelom u razrednom odjeljenju gdje svladavaju sadržaje likovne, glazbene, tehničke i tjelesne kulture po posebnom programu te dijelom u posebnim razrednim odjelima u kojima svladavaju nastavne sadržaje hrvatskoga jezika, matematike i prirode i društva. U djelomičnu integraciju su uglavnom uključeni učenici s lakom mentalnom retardacijom bez većih teškoća u razvoju. S druge

strane, potpuna integracija odnosi se na stalnu uključenost učenika s lakšim teškoćama u razvoju u redoviti razredni odjel pri čemu se učenikovo obrazovanje provodi po posebno prilagođenom programu, ovisno o mogućnostima djeteta (Lapat, 2011).

Ponekad je djeci s teškoćama u razvoju potreban pomoćnik koji će im pomagati u svladavanju odgojno-obrazovnog sadržaja te u komunikaciji s drugom djecom u razrednom odjeljenju. To može postati svaka osoba koja ima završeno srednjoškolsko obrazovanje, a koja je prošla dodatnu edukaciju i koja ima sklonost za obavljanje ovog posla. Također, pomoćnici mogu biti i studenti apsolvanti edukacijsko-rehabilitacijskih fakulteta, učiteljskih fakulteta, psiholozi i pedagozi. Postoje i situacije kada je i samom učitelju potreban pomoćnik koji će mu pomoći u postavljanju ciljeva i kreiranju individualnog plana s učenicima. Temeljni cilj uvođenja pomoćnika u nastavu je olakšati obrazovnu inkluziju učenika s posebnim potrebama te povećati njihovu mogućnost upisa u redovne škole. Također, pomoćnik u nastavi olakšat će socijalizaciju takvih učenika jer će zajedno s nastavnikom raditi na prihvaćanju različitosti te će pomagati učenicima u traženju vlastitih potencijala i izgradnji osobnosti. U inkluzivnom razredu, učenici se prirodno i spontano uključuju u zajednički život s djecom različitih sposobnosti i potreba. Uključivanjem djece s poteškoćama u redovne škole postiže se socijalizacija i integracija takve djece, poboljšanje stava učitelja prema njihovoj integraciji, odrastanje u prirodnom okruženju, prihvaćanje različitosti, razvoj tolerancije, hrabrost u traženju i primanju pomoći od drugih, razvoj cjelovite ličnosti, jačanje osobnosti djece s teškoćama u razvoju te jačanje uvjerenja "ja mogu..." Kako bi pojedinom učeniku bio dodijeljen pomoćnik potrebna je suglasnost škole, učenikovih roditelja te izvor financiranja njegovog rada. Izvor financiranja predstavlja najveći problem jer uključivanje pomoćnika u nastavu još uvijek nije zakonom regulirano (Lapat, 2011).

Pomoćnik u nastavi predstavlja ključnu osobu za uspješno provođenje inkluzije u školama jer pomaže djeci u prevladavanju socijalno-psiholoških prepreka i nastavniku pri kreiranju individualiziranih obrazovnih programa kojima će se djeci s posebnim potrebama olakšati usvajanje nastavnog sadržaja (Lapat, 2011). Pomoćnici u nastavi trebali bi usmjeriti učenika te mu poticati pažnju i koncentraciju na nastavni sadržaj. Po potrebi, takva osoba treba djetetu dodatno objasniti i prilagoditi gradivo sukladno njegovim mogućnostima. Također, od velike je važnosti da pomoćnikov rad ne bude usmjeren isključivo na dijete s teškoćama, već i na razred kao cjelinu kako bi sa svim učenicima uspostavio suradnički odnos koji je od velike važnosti, posebice u radu u grupama. Nadalje, pomoćnik može sudjelovati i u aktivnostima s ostalim učenicima u razredu ukoliko se tako dogovori s nastavnikom. U tom pogledu, od

velike je važnosti pridržavanje isključivo učiteljevih/nastavnikovih naputaka tijekom nastave kao i tijekom ostalih oblika rada (Bečirović, 2022).

4.1. Suradničko poučavanje

Obrazovna inkluzija koja predstavlja uključivanje sve djece u redovni sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj i dalje nailazi na brojne izazove. Značajnu ulogu u njezinom uspješnom ostvarivanju imaju učitelji i nastavnici koji još uvijek nailaze na poteškoće u pronalaženju adekvatnih metoda u pristupu učenicima sa poteškoćama (Igrić, Cvitković i Wagner Jakab prema Marinić, Matejčić i Igrić, 2019). Glavna odgovornost učitelja kao odgojno-obrazovnih djelatnika jest omogućiti najbolje standarde poučavanja te zadovoljiti individualne potrebe svakog učenika. U hrvatskim školama pomoćnici u nastavi pružaju podršku učenicima s teškoćama pri usvajanju nastavnog gradiva i izvršavanju svakodnevnih aktivnosti. No, osim što pružaju podršku učenicima, svakodnevno obavljaju i mnoge druge zadatke i aktivnosti poput suradnje s učiteljima, roditeljima te ravnateljem škole. Također, pomoćnici u nastavi se nalaze u neposrednom kontaktu s učiteljima te s njima blisko surađuju. U svrhu zadovoljenja odgojno-obrazovnih potreba svih učenika, suradničko poučavanje sve više pronalazi svoje mjesto u učionicama. Ono postiže uspjeh kada dvoje ili više odgojno-obrazovnih djelatnika zajednički poučavaju raznoliku skupinu učenika u istom prostoru (NJEA prema Marinić, Matejčić i Igrić, 2019).

Postoji mnogo načina na koje učitelji i nastavnici mogu pristupiti suradnji s pomoćnikom u nastavi. U skladu s navedenim, utvrđena su četiri glavna pristupa suradničkom poučavanju, a to su suportivni, paralelni, komplementarni i timski. U suportivnom pristupu, učitelj/nastavnik ima glavnu ulogu u poučavanju, dok pomoćnik pruža potporu učenicima te prati rad učenika. U paralelnom pristupu istovremeno se podučavaju različite grupe učenika u različitim dijelovima učionice. Nadalje, u komplementarnom pristupu pomoćnik u nastavi pruža podršku učitelju. Primjerice, pomoćnik će zapisati bitne dijelove predavanja na ploču ili prije nastave uvježbati učenike vještinama koje će im trebati prilikom nastave (Marinić, Matejčić i Igrić, 2019). Vincentt, Cremin i Thomas (2005) utvrdili su tri modela koja unapređuju suradnju između učitelja i pomoćnika u nastavi. Prvi model ističe tzv. upravljanje učionicom (engl. *Room Management*) u kojem su uloge djelatnika jasno postavljene i definirane unutar učionice. U navedenom modelu, učitelj kraći vremenski period usmjerava pozornost na učenika koji ima specifične potrebe u učenju kako bi identificirao poteškoće s kojima se učenik suočava te

mu pružio kvalitetnu i stručnu podršku. Za to vrijeme osoba zadužena za aktivnost (pomoćnik u nastavi) radi s ostatkom razreda. U drugom modelu pod nazivom zona (engl. *The Zoning Model*), učionica se organizira prema specifičnim područjima takozvanim zonama. „Osobe zadužene za podučavanje nalaze se u pojedinoj zoni unutar koje su grupe učenika podijeljene prema dobivenim zadacima. Nakon što učenici završe s aktivnošću, prelaze u sljedeću zonu i započinju novu aktivnost“ (Marinić, Matejčić i Igrić, 2019: 263). Glavni cilj modela upravljanja jest poticanje timskog rada u pogledu suradnje učitelja i pomoćnika kroz jasno definirane uloge. Na takav način svaki je član upoznat sa svojim dužnostima prema učenicima te mjestom gdje se aktivnost odvija. Također, kroz model upravljanja se povećava razina aktivnosti učenika. Treći model je model reflektivnog timskog rada kojem je cilj unaprijediti timski rad te suradnju između učitelja i pomoćnika redovitim susretima. Kroz takav odnos oni rade na vještinama komunikacije i planiranja te evaluacije provedenih aktivnosti. Također, utvrđuju metode koje su se pokazale uspješnima, ali i one za koje smatraju da bi trebali unaprijediti, a dobivene zaključke primjenjuju već u sljedećoj nastavnoj aktivnosti (Marinić, Matejčić i Igrić, 2019).

Predloženi teorijski koncepti služe kao primjeri za unaprjeđenje svakodnevne suradnje između učitelja/nastavnika i pomoćnika u nastavi. Oni promoviraju dinamičan pristup radu s učenicima, transformirajući ulogu učitelja koji kontinuirano surađuje s još jednim odgojno-obrazovnim djelatnikom. Umjesto frontalnog načina rada, naglasak se stavlja na grupni i individualni pristup. Učitelj svoju stručnost usmjerava prema učenicima sa specifičnim potrebama ili poteškoćama u usvajanju gradiva, dok pomoćnik vodi grupne aktivnosti s učenicima koji su već upoznati s gradivom ili trebaju dodatno utvrđivanje i ponavljanje. Preporučeni oblik suradnje može uključivati upravljanje učionicom kombinirano s paralelnim pristupom poučavanju, što podrazumijeva aktivniju ulogu pomoćnika tijekom nastavnog sata. Međutim, važno je da učitelj/nastavnik samostalno odabere najprikladniji model suradnje ovisno o specifičnostima razreda, potrebama učenika, sadržaju nastave i vrsti nastavnog sata. Osim toga, ključno je da učitelj i pomoćnik redovito reflektiraju svoj rad, što naglašava važnost reflektivnog timskog pristupa (Marinić, Matejčić i Igrić, 2019). Učitelji bi trebali redovito pohađati edukacije kako bi stalno razvijali svoje vještine. Osim što će unaprijediti svoje metodičke i didaktičke metode poučavanja, trebali bi se usredotočiti i na stjecanje kompetencija koje potiču toleranciju, poboljšavaju društvene odnose, promiču solidarnost i uvažavanje različitosti (Zrilić i Brzoja prema Pritula, Kudek Mirošević i Šarčević Ivić-Hofman, 2017).

4.2. Problemi radnog mjesta pomoćnika u nastavi

S obzirom na nepostojanje zakonske regulative o zapošljavanju pomoćnika, u obrazovnom sustavu dolazi do brojnih poteškoća. Veliki problem predstavlja upravo to što se nezaposlenost vidi kao veliki politički, ekonomski i gospodarski problem te se stoga angažman pomoćnika u nastavi počinje gledati kao mjera reduciranja nezaposlenosti. Podupiranje njihovog angažmana u svrhu doprinosa socijalnom miru, a ne u kontekstu dobrobiti učenika s teškoćama i podizanja kvalitete obrazovnog sustava, predstavlja veliki problem. Mnogi nezaposleni prijavljuju se na ovakva radna mjesta, a da pritom nisu ni svjesni složenosti zadataka, što dovodi do njihove izmjene na godišnjoj bazi, a nekad i češće. Time se gubi smisao angažmana pomoćnika u odnosu na inkluzivne vrijednosti. Stalna izmjena otežava učenicima uspješnost u izgradnji socijalnih odnosa, što je zapravo i središnji cilj inkluzivne prakse. Također, uz takvu stalnu izmjenu, učenici ne mogu ostvariti podršku i stalnost iste osobe kao nužan uvjet izgradnje sigurnosti u vlastitoj okolini. S druge strane, pošto se pomoćnici u obrazovnom sustavu zapošljavaju na određeno vremensko razdoblje, izloženi su stalnom stresu u očekivanju kraja svog angažmana što dovodi do njihove demotiviranosti i odlaska s radnog mjesta prije isteka ugovora. Neuređenost zakonske regulative o pomoćnicima u obrazovnom sustavu vidljiva je i u činjenici da ih se podjednako zapošljava za učenike s utvrđenim teškoćama u razvoju, kao i za učenike kod kojih postoji sumnja na postojanje teškoće u razvoju (Romstein i Velki, 2017).

Drugi veliki problem predstavlja osposobljavanje pomoćnika u nastavi. S ciljem njihova stručnog osposobljavanja, polaznici bi trebali imati mogućnost pohađanja programa koji donose minimalno 60 ECVET-a, no uvidom u programe koje nude različite udruge i učilišta, vidljivo je kako ukupno opterećenje nigdje nije jasno naznačeno. Nigdje nije navedena ni minimalna prethodna razina obrazovanja koju bi budući pomoćnik trebao imati. Tako se može dogoditi da se pomoćnik sa završenom trogodišnjom srednjom školom i tečajem u trajanju od tjedan dana uključi u nastavni proces neke četverogodišnje srednje škole. Nadalje, problem leži u nepostojanju smjernica za selekciju kandidata, što bi trebalo postojati jer djeca s teškoćama predstavljaju posebno osjetljivu socijalnu skupinu. To se u prvom redu odnosi na potvrdu o nekažnjavanju kojom bi kandidati dokazali kako protiv njih nije pokrenut kazneni postupak ili pravomoćna presuda, a koju škole ne zahtijevaju. Najveću zapreku predstavlja praćenje pomoćnika u nastavi jer sustav praćenja uopće ne postoji. Učinkovito praćenje pomoćnika u nastavi podrazumijeva superviziju njihova rada, kontinuirano osposobljavanje te pružanje podrške tijekom cjelokupnog nastavnog procesa. Kako je planirano novim

kurikulumskim dokumentima, tu zadaću bi ubuduće trebali nositi suradnici škole, što bi značilo kako bi psiholozi, pedagozi, rehabilitatori i ravnatelji trebali proći dodatnu obuku u području supervizije (Romstein i Velki, 2017).

Javlja se zabrinutost da pomoćnici u nastavi na neki način potiču ovisnost o drugima jer kao prioritet stavljaju izvršavanje zadatka umjesto da služe kao poticaj učenicima na samostalno razmišljanje i djelovanje. Iako pomoćnici u nastavi uvelike doprinose poboljšanju emocionalnih aspekata ponašanja djece s teškoćama, njihova prisutnost također može imati loš utjecaj na socijalno ponašanje. U skladu s navedenim, uloga pomoćnika u nastavi može imati dvojake učinke, a koji će utjecaji prevladati, ovisi o kompetentnosti i sposobnosti pomoćnika za rad s određenim učenikom. Često se događa da pomoćnici u nastavi koji rade s učenicima s teškoćama započinju s radom bez potrebne edukacije u pogledu razumijevanja poteškoća s kojima se nose djeca pri teškoćama u razvoju. Centar za cjeloživotno učenje IDEM i Centar za podršku inkluzije IDEM proveli su jednogodišnji projekt pod nazivom *Uloga pomoćnika u nastavi iz perspektive učitelja i pomoćnika u nastavi*. Cilj projekta bio je dobiti znanstveno utemeljene odgovore na pitanja o tome tko su pomoćnici u nastavi, njihovim kompetencijama te zadacima koje obavljaju. Rezultati projekta pokazali su da pomoćnici u nastavi često doživljavaju svoj posao kao privremeni i rade sve dok ne pronađu poziciju koja je više u skladu s njihovim formalnim obrazovanjem. Također, pomoćnici u nastavi često dolaze iz različitih obrazovnih pozadina, poput ekonomista, učitelja i inženjera. U pravilu ne ostaju zaposleni kao pomoćnici u nastavi duže od jedne školske godine, što negativno utječe na kvalitetu podrške koju pružaju učenicima jer se učenici moraju iznova prilagoditi novim pomoćnicima u nastavi. Također, novi pomoćnici u nastavi moraju se upoznati s potrebnim pristupima za rad s određenim učenikom te usko surađivati s učiteljima, ne-nastavnim osobljem te roditeljima (Igrić, Marinić i Maljevac, 2021).

5. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

5.1. Predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja predstavljaju uloge pomoćnika u nastavi unutar sustava obrazovanja. Osnovni cilj istraživanja tiče se razmatranja izazova i problema s kojima se pomoćnici suočavaju, kao i njihovih doprinosa kulturi škola.

5.2. Istraživačka pitanja

Kako bi se istražile uloge pomoćnika u nastavi postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koja je glavna motivacija pomoćnika u nastavi za bavljenjem ovim poslom i u kojoj su mjeri zadovoljni poslom kojeg obavljaju?
2. Jesu li pomoćnici u nastavi primjereno osposobljeni za rad s djecom s teškoćama?
3. Koji su glavni doprinosi pomoćnika u nastavi?
4. Koje su temeljne obveze pomoćnika u nastavi?
5. Na koji način se odvija suradnja između pomoćnika u nastavi s ostalim akterima odgojno-obrazovnog procesa?

5.3. Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno s dvanaest sudionika s prebivalištem na području Zagreba i Splita koji rade kao pomoćnici u nastavi. Kod njihovog odabira korišteno je namjerno uzorkovanje, pri čemu su ciljano odabrani na temelju njihove relevantnosti za temu istraživanja. Kako bi pronašla adekvatne sudionike, istraživačica se učlanila u specifične Facebook grupe namijenjene pomoćnicima u nastavi. Nakon što su tim putem identificirani početni sudionici, korišten je odabir pomoću „snježne grude“ gdje su intervjuirani preporučili svoje kolege koji također rade kao pomoćnici u nastavi. Od ukupno dvanaest sudionika, jedanaest ih je bilo ženskog spola, dok je jedan bio muškog spola. U pogledu obrazovanja, četvero ih ima srednju stručnu spremu, šestoro visoku stručnu spremu, dok dvoje sudionika imaju završenu višu školu. Dob se kreće u rasponu od 26 do 55 godina. Što se tiče radnog iskustva na mjestu pomoćnika u nastavi, četvero sudionika imaju godinu dana iskustva, po

troje imaju pet i tri godine iskustva, a po jedan sudionik ima dvije i šest godina iskustva.

5.4. Metoda

U istraživanju se koristila metoda strukturiranog intervjua. Iako je redoslijed pitanja precizno utvrđen u svrhu obuhvaćanja tema koje se nastojalo obraditi, pretpostavljena je mogućnost spontanog postavljanja dodatnih pitanja ako se tijekom intervjua pojave nove i zanimljive teme. Korištena su otvorena pitanja koja omogućuju sudionicima detaljno iznošenje vlastitih misli, ideja, osjećaja i stavova svojim riječima. Obuhvaćeno je pet kategorija pitanja o pomoćnicima u nastavi: 1) sociodemografska obilježja, 2) motivacija, zadovoljstvo poslom i karijerne projekcije, 3) izazovi osposobljavanja i selekcije na radno mjesto, 4) temeljne obveze i doprinosi odgojno-obrazovnom procesu i 5) aspekti suradnje pomoćnika u nastavi s ostalim akterima odgojno-obrazovnog procesa. Unutar sociodemografskih obilježja postavljena su pitanja o spolu, dobi, mjestu prebivališta, obrazovanju i radnom iskustvu sudionika. U kategoriji zadovoljstva poslom i karijernih projekcija pomoćnika u nastavi nastojala se ispitati motivacija za bavljenjem ovim poslom, u kojoj mjeri su pomoćnici zadovoljni poslom kojeg obavljaju kao i uvjetima rada te planiraju li se u budućnosti baviti njime. Kategorija izazova osposobljavanja i selekcije na radno mjesto pomoćnika u nastavi odnosila se na osposobljenost za rad s djecom s teškoćama, dostupnost dodatnog usavršavanja te mišljenje o zakonskoj regulativi zapošljavanja pomoćnika. Nadalje, kategorija temeljnih obveza i doprinosa pomoćnika u odgojno-obrazovnom procesu odnosila se glavne doprinose i svakodnevne zadatke pomoćnika u nastavi. U posljednjoj kategoriji htjelo se ispitati na koji se način odvija suradnja pomoćnika u nastavi s učenicima s teškoćama, roditeljima, nastavnicima i stručnom službom te u kojoj su mjeri zadovoljni tom suradnjom.

5.6. Postupak provedbe istraživanja

Provedba intervjua započela je 31. srpnja 2024. godine i trajala je do 1. rujna 2024. godine. Svi intervjui provedeni su telefonski zbog poteškoća u pronalaženju sudionika te zbog geografske udaljenosti, budući da je sedam od dvanaest sudionika iz Zagreba. Prosjek trajanja provedenih intervjua je dvadeset minuta. Na početku svakog od njih, sudionici su bili upoznati s ciljem i predmetom istraživanja. Obaviješteni su da će razgovor biti sniman kako bi se osigurala vjerodostojnost podataka i omogućila detaljna analiza te kako će njihovi osobni

podaci ostati anonimni u interpretaciji i prikazivanju rezultata istraživanja. Svi sudionici dali su dobrovoljni pristanak za sudjelovanje i snimanje. Kao bi se osigurala spomenuta anonimnost, njihova su imena u radu kodirana (Sudionik 1 je S1, Sudionik 2 je S2 itd.).

Razgovori su snimani putem aplikacije za snimanje glasa na računalu. Svaki intervju je detaljno i doslovno transkribiran prema pripadajućoj snimci. Odgovori sudionika su kategorizirani radi što kvalitetnije analize i interpretacije u djelu rada pod nazivom „Rezultati i rasprava“.

6. REZULTATI I RASPRAVA

6.1. Sociodemografska obilježja sudionika

U istraživanju je sudjelovalo dvanaest sudionika, od kojih sedam dolazi iz Zagreba, a pet iz Splita. Troje ih pripada dobnoj skupini od 30 do 40 godina, petoro skupini od 40 do 50 godina, troje skupini od 50 do 60 godina, a jedan sudionik ima 26 godina. Jedanaest sudionika ženskog je spola, dok je jedan sudionik muškog spola.

6.2. Motivacija, zadovoljstvo poslom i karijerne projekcije pomoćnika u nastavi

Prva tema koju se istraživalo odnosila se na motivaciju za odabir posla pomoćnika u nastavi, zadovoljstvo tim poslom te karijerne projekcije pomoćnika u nastavi. Nastojalo se ispitati što je sudionicima bio glavni motiv u odluci da se bave ovim poslom. Također, interesiralo nas je u kojoj su mjeri zadovoljni njime i što bi promijenili. Na kraju, pitali smo ih namjeravaju li u budućnosti biti pomoćnici u nastavi.

Prema odgovorima sudionika, moguće je identificirati nekoliko ključnih motiva koji stoje iza njihovih odluka. Oni imaju različite profesionalne pozadine, no ono što ih povezuje jest snažna želja za radom s djecom, pružanjem podrške i ostvarenjem osobnog zadovoljstva kroz pomaganje drugima. Sudionici su naveli razne čimbenike koji su ih potaknuli na ovu karijeru, no zajednička nit upravo je želja za pomaganjem djeci, naročito onima s teškoćama. Više ih ističe kako ih radu ih radu s djecom privlači osobno ispunjenje (S1, S2, S3, S6, S7, S9, S10, S12). Naprimjer, S2 ističe da su joj djeca važnija od financijskih aspekata posla, dok S1 navodi kako je oduvijek bila privučena takvom vrstom rada. S10 naglašava vlastito iskustvo s djetetom s posebnim potrebama kao snažnu motivaciju da pomogne drugoj djeci.

- *Pa ja sam između svojih starih poslova i ovoga sada bila doma. Majka sam šestero djece i oduvijek me privlačio posao gdje bi mogla raditi s djecom, a posao pomoćnika u nastavi bila mi je jedina mogućnost s obzirom na moje obrazovanje. (S1)*
- *Općenito volim djecu, prebacila sam se i na učiteljski faks... Meni je žao te djece, znam da im treba pomoć. Nije mi toliko bitan novac koliko su mi ta djeca bitna. (S2)*

Neki sudionici (S3, S4, S5, S8, S12) spominju kako su se odlučili za posao pomoćnika u

nastavi kao rezultat promjena u karijeri ili životnim okolnostima. S3 i S12 ostali su bez prethodnih poslova i preusmjerili su se na ovu karijeru, no unatoč tome, oboje ističu privrženost radu s djecom kao ključni razlog. Slično njima, S4 je nakon gubitka posla otkrila kako je rad s djecom ono što je oduvijek željela.

- *Posao pomoćnika blizak je mojoj struci, a u struku više ne želim i paralelno imam otvoren obrt koji baš ne posluje, pa mi je to bila super opcija da i dalje jesam u tome da pomažem djeci i da sam s djecom, a opet imam svoje slobodno vrijeme koje mogu koristiti za razvijanje obrta. (S3)*
- *Ostala sam bez posla, ta firma u kojoj sam radila se zatvorila, a kod mene je uvijek postojala ljubav prema djeci i naklonjenost prema slabijima i onda sam od prijateljice doznala da postoji radno mjesto pomoćnik u nastavi. Otišla sam na edukaciju, završila je, poslala sam molbe u različite škole i dobila sam nekoliko ponuda. (S12)*
- *Nakon godina rada u računovodstvu igrom slučaja je ta tvrtka otišla u stečaj. Ja sam završila na burzi i u razmišljanju sama sa sobom sam došla do zaključka da ne bi više htjela obavljati te poslove. Iako sam oduvijek htjela raditi s djecom, malo sam krivo to sve skupa izabrala. I onda sam odlučila malo probati čuvati djecu da vidim jesam li još uvijek za to. Došla sam u obitelj gdje je bilo dijete s posebnim potrebama, tu sam se prvi put srela s takvim djetetom i to me ujedno navelo da se prijavim za posao pomoćnika u nastavi. Glavna motivacija mi je bila pomoć djetetu i kad sam bila u obitelji gdje je bilo to dijete s posebnim potrebama, vidjela sam kako se to dijete iskreno smije, koliko možemo naučiti od te djece. Osjetila sam da je to to, da je to moj poziv. (S4)*

Nadalje, neki sudionici ističu osobne izazove ili specifične okolnosti koje su ih motivirale. S8, koji je osoba s invaliditetom, odlučio se za posao zbog vlastitog razumijevanja osoba s teškoćama, dok je S11, s tečajem znakovnog jezika, htjela primijeniti svoje vještine kako bi direktno pomogla djetetu u nastavi.

- *Supruga me nagovorila, ja sam osoba s invaliditetom, 90 posto sam invalid i jako dobro funkcioniram s osobama s poteškoćama. (S8)*
- *Pa završila sam dvogodišnji tečaj znakovnog jezika, nakon toga sam počela raditi u sportskoj udruzi gluhih. Međutim, više mi se sviđjelo pomagati direktno nekom djetetu u procesu nastave. Malo je ljudi koji nakon završenog tečaja znakovnog jezika žele*

raditi kao pomoćnik, a ja sam to znanje htjela primijeniti u smislenije svrhe i sa tim znanjem pomoći nekom djetetu. (S11)

Sljedeće pitanje odnosilo se na zadovoljstvo poslom, kao i na glavne prednosti bavljenja ovim poslom. Zadovoljstvo poslom predstavlja važan aspekt profesionalnog života, posebno u socijalno osjetljivim ulogama poput pomoćnika u nastavi. Pomoćnici u nastavi suočavaju se s izazovnim zadacima, radeći s djecom koja imaju teškoće i pomažući im u inkluziji u obrazovni sustav. Sudionici su izrazili svoja iskustva vezana uz zadovoljstvo poslom, istaknuvši niz prednosti koje su im posebno značajne. Kroz njihove odgovore, mogu se identificirati ključni elementi koji doprinose njihovom zadovoljstvu, ali i izazovi koje suočavaju u svakodnevnom radu.

Većina sudionika ističe visoku razinu zadovoljstva poslom kojeg obavljaju, a ključni motivi proizlaze iz osjećaja osobnog ispunjenja i korisnosti. Mnogi sudionici (S1, S2, S3, S4, S6, S7, S9) naglašavaju kako imaju priliku vidjeti konkretne rezultate i napredak djece s kojima rade. Primjerice, S4 naglašava kako se osjeća ispunjeno jer svakodnevno vidi promjene u ponašanju i napretku djeteta, dok S6 ističe kako njezino zadovoljstvo leži u tome što pomaže djetetu da postane funkcionalno i samostalno unatoč poteškoćama s kojima se suočava.

- *Zadovoljna sam, a prednosti su te što svaki dan vidiš rezultate svog rada kroz djetetovo ponašanje, rad, pokazivanje emocija. Osjećaš da činiš dobro djelo svaki dan. Mene taj posao oplemenjuje. (S4)*
- *Jesam, zadovoljna sam. Kada radite s djetetom koje ima poteškoću, onda je cilj to dijete osposobiti, da bude funkcionalno, što više samostalno. Također, ono što je bitno je da vi vidite kada oni izlaze iz osnovne škole da su samostalni i da ste bili dio tog njihovog puta. Da ste ih usmjeravali kako se treba ponašati, da ste im pomagali, da ste ih naučili i na kraju krajeva da ih vidite da su samostalni u skladu s time koliko oni mogu uzimajući u obzir poteškoću koju to dijete ima. (S6)*

Uz osobni osjećaj postignuća, mnogi su sudionici istaknuli prednosti radnog vremena i organizacije posla. S2 i S5 navode fleksibilnost radnog vremena, slobodne vikende i praznike kao važne prednosti. S11 cijeni nepuno radno vrijeme jer joj omogućuje balansiranje s drugim poslovima, dok S9 naglašava manjak stresa i dovoljno slobodnog vremena kao ključne faktore koji doprinose njezinom zadovoljstvu.

- *Zadovoljna sam, a prednosti su slobodni praznici jer mogu otići doma kod svojih, imam slobodan veći dio ljeta i slobodne vikende. (S5)*
- *Jesam, najveća prednost mi je nepuno radno vrijeme jer mogu uz to raditi i druge poslove. Konkretno, ja radim u udruzi, pa sam dio radnog vremena u školi, a dio radnog vremena u udruzi. Slobodni su mi vikendi i praznici, pa uz to mogu kombinirati različite poslove i mogu napredovati i u drugim stvarima. (S11)*
- *Dobra je komunikacija s djetetom s kojim radim i s roditeljima, pa mogu reći da sam sveukupno zadovoljna. Kao prednosti bi istakla manjak stresa, dovoljno slobodnog vremena i ne umorim se previše. (S9)*

Međutim, nisu svi sudionici zadovoljni svim aspektima posla. Neki sudionici (S1, S8, S12) istaknuli su probleme sa sustavom ili uvjetima rada. Na primjer, S1 i S8 ističu nezadovoljstvo obrazovnim sustavom i podrškom koja je osigurana djeci s teškoćama. S12 naglašava neizvjesnost radnog mjesta i nedovoljna primanja kao značajne prepreke, unatoč tome što je zadovoljna suradnjom s učiteljicom i djetetom.

- *Samim poslom jesam odnosno jako volim taj posao, a ono čime nisam zadovoljna su uvjeti rada. (S1)*
- *Jako sam zadovoljan s poslom, a nisam zadovoljan sa sustavom koji pomaže toj djeci. (S8)*
- *U svakom poslu ima dobrih i loših strana, zadovoljna sam sa suradnjom s učiteljicom i s djetetom kojeg sam dobila. Baš smo se našle tako da sam s te strane zadovoljna. S druge strane, ovo je neizvjestan posao, primanja nisu dovoljna, pa uvijek još moraš nešto sa strane raditi, nažalost. Najveće prednosti su humanog karaktera, što pomažeš nekome da nauči što bolje gradivo koje je njemu prilagođeno. Ta inkluzija jako dobro dođe jer ipak su oni dio društva, pa je važno da se oni sa svima uklapaju, a ne da ih se izdvaja. To mi je dodatna motivacija da se što više trudim u skladu s mogućnostima, da moja štíćenica postane što više samostalna, da se ne oslanja na mene i da je uklopim u društvo da se ona sama može što više socijalizirati jer nije samo bitno učenje, već i njezin okoliš odnosno društvo s kojim ide u razred. (S12)*

Iduće pitanje odnosilo se na zadovoljstvo uvjetima rada. Gotovo svi sudionici su izrazili nezadovoljstvo zbog niskih plaća. S2 smatra kako su plaće neadekvatne u odnosu na posao koji obavljaju, dok S5 i S11 ukazuju na velike nejednakosti po pitanju plaćanja.

- *Ako u uvjete rada računamo plaću, onda nisam, plaća je premala za to što mi radimo. S drugim stvarima sam zadovoljna. (S2)*
- *Ja sam plaćena po školskim satima, dakle, ako sam imala 28 školskih sati bit ću plaćena 28 školskih sati i prijavljena na mirovinsko na 28 sati. Ali se u ovom poslu, čak negdje i u istim školama događa da se ljudima zbrajaju sunčani sati, pa su plaćeni puno manje za istu količinu rada i to se treba promijeniti. I trenutno mi nemamo odmor jer ne možeš ostaviti dijete jer to dijete ne može hodati ili zbog toga što je agresivno, pa ga ne možeš ostaviti pod odmorom samog. (S5)*
- *Ne, nisam zadovoljna uvjetima rada iako je to zadnjih godinu dana malo bolje nego što je prije bilo. Postoji dosta neujednačenosti, konkretno kako sam bila radila u gradu Solinu, već sam tad radila preko Splitsko-dalmatinske županije, a sad radim u srednjoj školi u Splitu isto preko županije. Kako je ona osnivač, postoje velike razlike u plaći. U Solinu smo imali satnicu 25 kuna sat, a u Splitu 35 kuna sat, što je potpuno nelogično da za obavljanje istog posla na tako maloj udaljenosti postoji tolika razlika u satnici. Bili smo zakinuti i za regres, božićnice, uskrsnice. Ovo je sad prva godina u kojoj smo dobili puni iznos za uskrnicu, regres i božićnicu. Također je problem i prekid ugovora preko ljeta i odlazak na biro. (S11)*

Više sudionika (S11, S4, S9) iznijelo je i primjedbe u pogledu prekida ugovora tokom ljeta.

- *Nisam nikako zadovoljna u pogledu uvjeta rada, od plaće do isteka ugovora preko ljeta, prijave na burzu, prijave na pola radnog vremena... Još nismo u registru zanimanja i tako hrpa stvari koje bi trebalo riješiti. I naravno, uz taj posao moram raditi još nešto kako bih mogla živjeti. (S4)*
- *Uvjeti rada su okej. Ništa tu nije specijalno, sjedim u školi u klupi. Jedine mane su mi prekid rada preko ljeta i što gubim staž jer sam prijavljena na 30 sati. (S9)*

Sljedeće pitanje odnosilo se na to planiraju li se sudionici u budućnosti baviti ovim zanimanjem. Većina ih (sedmero) planira nastaviti raditi kao pomoćnici u nastavi, dok ih je nekolicina (njih petero) skeptična zbog financijskih uvjeta, loših radnih uvjeta i nedostatka profesionalnog priznanja, što ih dovodi do razmatranja promjena, uključujući mogućnost premještanja u drugu državu ili traženja novih karijernih prilika.

- *Planiram otići u drugu državu, a ako ne uspijem otići onda ću nastaviti raditi kao pomoćnik u nastavi. (S2)*

- *Pa ja sam se prijavila na natječaj, sad ovisi koliko ću ostati ovisno o promjenama uvjeta rada u skladu s pravilnikom. (S3)*
- *To je teško reći, sve zavisi o mojoj financijskoj situaciji. Ako mi zatreba posao gdje ću imati veću plaću onda ću odustati, ali dok budem mogla nastaviti ovako dotad ću ostati. Nisam točno odredila dokad ću se baviti ovim poslom. (S9)*
- *Pa ne, stvarno ne... Dala sam dosta godina u to. Ispratit ću još ovo dijete s kojim radim koliko bude trebalo i koliko ja budem u mogućnosti. Ali nikad ne reci nikad... da ostanem u ovom zvanju bi trebali biti malo bolji uvjeti rada i malo se postrožiti uvjeti zapošljavanja. (S11)*
- *Šta ja znam, ovo je jako zahtjevno što mi radimo i nekad se preispitujem koliko mi nismo priznati ni cijenjeni. Možda kad bih našla neki bolji posao bi se odlučila za njega. Nažalost, mi svi živimo od nekakvih primanja i prihoda, a ne samo od ljubavi prema poslu i savjesnosti prema radu... Ako se to ne nagrađuje na adekvatan način... Nemamo ni staž normalan. Mi ćemo u mirovini biti socijalan slučaj praktički... Ima tu puno razloga zašto bi promijenila posao, ali eto tu je ljubav prema tom djetetu i stvarno volim to što radim. (S12)*

6.3. Izazovi osposobljavanja i selekcije na radno mjesto pomoćnika u nastavi

Druga tema odnosila se na izazove osposobljavanja i selekciju na radno mjesto pomoćnika u nastavi. Unutar ove teme nastojalo se istražiti nekoliko ključnih aspekata. Prvo, smatraju li sudionici kako su pomoćnici u nastavi dovoljno osposobljeni za rad s djecom s teškoćama. Drugo, interesiralo nas je kako bi sudionici ocijenili postojeći oblik osposobljavanja za pomoćnike u nastavi i koliko su im dostupne prilike za dodatno usavršavanje. Na kraju, istraživalo se mišljenja o zapošljavanju pomoćnika u obrazovnom sustavu.

U pogledu prvog pitanja, rezultati intervjua ukazuju na konsenzus među sudionicima kako pomoćnici u nastavi nisu dovoljno osposobljeni za rad. Većina ih smatra kako trenutni model edukacije, koji se često svodi na kratke tečajeve, nije dovoljan za obavljanje ovog zahtjevnog posla. Više sudionika istaknulo je problem kratkih tečajeva, kao što su S4, S6, S7, S9, S10 i S11, koji su spomenuli 20-satne obuke kao nedovoljne za pripremu pomoćnika. S11 također naglašava i potrebu cjeloživotnog učenja i dodatnih radionica kako bi pomoćnici bili bolje pripremljeni za rad s djecom s različitim teškoćama.

- *Pa sad to pitanje nema jednoznačan odgovor. Oni koji su završili pedagoške studije su više osposobljeni, kao i oni koji imaju veću praksu, koji su u poslu nekoliko godina. Što se tiče onih koji tek dolaze, dvadeset sati edukacije nije dovoljno. U principu, šareno je društvo u tom pomoćničkom zvanju. (S6)*
- *Ja sam prošla obuku od 20 sati, pa sam preko svoje prijateljice koja je psiholog u Centru za autizam dobila neke smjernice i na taj način sam se educirala. Inače da nisam dobila te smjernice, to bi bilo jako loše. (S7)*
- *Tu bi se trebalo više poraditi. Većina nas je išla na ovaj kratki tečaj gdje samo poslušaj najosnovnije o poteškoćama s kojima se djeca susreću. Naučiš najosnovnije, a sve ostalo učiš tokom samog posla. Trebalo bi uvesti dodatne edukacije. (S9)*
- *Ne, ali mislim da sve zavisi. Oni koji nisu završili samo tečaj od 20 sati su osposobljeni, a ovi što su samo kratko išli na tečaj se stvarno vidi da ne znaju. (S10)*
- *Trebale bi biti bolje edukacije. Smatram da bi trebalo biti dostupno cjeloživotno obrazovanje da se rade seminari, konferencije i da mi budemo uključeni jer se tako uvijek mogu čuti neke nove informacije. Nije dovoljno imati jedan papir koji vam omogućava da radite s bilo kojim djetetom s bilo kojim oblikom teškoće. Stručna služba je zauzeta pustom papirologijom koju nose ti poslovi i dosad nisam naišla da smo uključeni u neke edukacije i da se nešto specifično za nas organizira, a ovo mi je već treća škola u kojoj radim. (S11)*

Međutim, dva sudionika ističu važnost ljudskosti i empatije kao ključne karakteristike dobrog pomoćnika. S3 smatra da nije stvar u formalnom obrazovanju već u emocionalnoj inteligenciji i sposobnosti razumijevanja djece. Slično tome, S5 ističe važnost empatije, a ne toliko formalne edukacije. To ukazuje na to da iako formalna edukacija nije zanemariva, pomoćnici koji posjeduju empatiju i razumijevanje mogu biti poprilično uspješni u ovom poslu.

- *Iskreno mislim da nije stvar osposobljenosti nego ljudskosti. Svaki pomoćnik u nastavi, kao i svaki učitelj i stručni suradnik koji se ponaša kao čovjek prema čovjeku, koji osjeća koje su potrebe djeteta, koji je otvoren za isprobavanje različitih stvari i različitih načina kojima će zadovoljiti potrebe djeteta, njima ne treba toliko teorija, zakona i pravilnika jer će se snaći radi same ljudskosti, dok nekima koji su više obrazovani to zna biti kamen spoticanja jer dijete nastoje strpati u teorijske okvire i onda nastaje problem. Tako da mislim da nije problem neosposobljenosti, već da se ljudi ne osjećaju okej sa svim tim emocijama koje izađu van dok se radi s takvom djecom, a zna biti stvarno i ljutnje i frustracije i nemoći i straha i svakakvih takvih emocija. (S3)*

- *Opet ovisi o tome kako tko... Na primjer, u mojem kolektivu smatram da jesu, ne zbog nekih edukacija, već zbog toga što ti ljudi imaju empatije i osjećaja za dijete. A isto tako znam da postoje škole koje uzimaju pomoćnike tek tako. Daj što daš jer nemaju izbora jer se ljudi ne žele baviti ovim poslom. Nije stvar toliko edukacije koliko empatije prema djetetu. Ako se uzme netko tko nema empatije onda to nema smisla. (S5)*

Rezultati sljedećeg pitanja koje se odnosilo na mišljenje sudionika o postojećem obliku osposobljavanja za pomoćnike u nastavi pokazali su opće nezadovoljstvo zbog kratkih i često neadekvatnih edukacija, nedostatka praktične obuke te neusklađenosti programa s potrebama stvarnog rada s djecom s teškoćama. Većina sudionika ističe kako trenutna edukacija, koja često traje samo dvadeset sati, nije dovoljno opsežna niti korisna. S1 i S8 kritiziraju nedostatak prakse, ističući kako edukacija ne pokriva sve moguće izazove u radu s djecom s različitim teškoćama. S3 izražava nezadovoljstvo teoretskim fokusom edukacija, koje se bave općim temama poput prilagodbe nastavnog sadržaja, dok su praktični aspekti poput komunikacije s djecom i nošenja s emocijama zanemareni. S2 dodaje kako nedostatak kriterija pri zapošljavanju i loše definirano radno mjesto dovode do toga da posao dobivaju nepripremljene osobe, što negativno utječe na kvalitetu rada.

- *Potrebno je uvesti veću edukaciju. Mi smo imali edukaciju od dvadeset sati koja bila raspoređena na tri dana, a tu se nije spominjalo ništa što nam može pomoći konkretno u radu, već neke općenite stvari. Svaki pomoćnik ima konkretnu situaciju sa svojim djetetom jer netko ima autista, netko ima dijete sa Downovim sindromom, a netko ima dijete koje ima ADHD. (S1)*
- *Ja bi promijenio da osobe koje idu raditi kao pomoćnici prođu neku obuku od stotinjak sati da se upoznaju sa svim mogućim problemima osoba s teškoćama. Dakle, da prođu taj medicinski dio jer se jedan način rada koji smo tamo učili ne može primijeniti na svu djecu jer se radi o djeci s različitim poteškoćama. (S8)*
- *Prošla sam malu edukaciju i meni je to sve bilo bez veze, jako loše jer se priča o teoretskim okvirima, a ne o stvarima koje su praktične poput toga kako se nositi s osjećajem nemoći i frustracije, kako odgovoriti na djetetov otpor, kako komunicirati s djetetom, kako prepoznati djetetove potrebe. O takvim stvarima se na edukacijama uopće ne priča, već samo o teoriji i većinu edukacije smo slušali o tome kako se sadržaj nastave prilagođava i individualizira što uopće ne rade pomoćnici, već učitelji. (S3)*
- *Posao se lako dobije jer pomoćnika u nastavi fali te se uzimaju dosta nepripremljene osobe koje potom jako brzo odustanu od posla. Loše je opisano radno mjesto. (S2)*

Iako sudionici kritiziraju formalni oblik edukacije, neki ističu važnost individualnog pristupa i praktičnog iskustva. S7 i S5 smatraju ključnim razviti odnos s djetetom i prilagoditi se njegovim specifičnim potrebama. Prema njima, svaki pomoćnik uči "u hodu" i razvija odnos s djetetom na temelju individualnih iskustava. S5 posebno naglašava da ne postoji "recept" za edukaciju jer je svako dijete drugačije, a stručni tim škole može pomoći pomoćniku u razumijevanju potreba djeteta.

- *Ti moraš osjetiti dijete, a tu te nitko ne može educirati. Svako dijete je specifično i ne postoji recept edukacije koji vrijedi za svako dijete. Po meni je edukacija maltretiranje. To je moje osobno mišljenje. Zato i postoji stručni tim u školi da ti objasni kako koje dijete funkcionira. (S5)*
- *Mislim da ta edukacija nije toliko bitna, već da u hodu kliknete s tim učenikom. Bitan je pristup djetetu, da shvatite kako s njime raditi. Ja sam sa svojim učenikom vrlo brzo kliknula i stvari su jako brzo napredovale tako da je naša suradnja vrhunska. (S7)*

Sljedeće pitanje odnosilo se na dostupnost dodatnog usavršavanja. Rezultati pokazuju kako je dostupnost dodatnog usavršavanja za pomoćnike u nastavi ograničena, a sudionici naglašavaju nekoliko ključnih prepreka, poput financijskih troškova, nedostatka formalne ponude edukacija te nužnosti samostalnog snalaženja. Iako postoje određene mogućnosti, opći zaključak je kako su one neadekvatno dostupne, osobito s obzirom na niska primanja. Većina sudionika ističe financijske prepreke kao glavni problem u pristupu dodatnom usavršavanju. S4, S5, S6, i S12 naglašavaju kako su dodatne edukacije uglavnom dostupne samo uz plaćanje, što predstavlja problem zbog niskih plaća pomoćnika u nastavi.

- *Koliko sam ja vidjela, to se sve treba platiti dodatno, a mi s našim plaćama teško to možemo priuštiti. (S4)*
- *Iskreno nama nisu dostupne, a za plaću i novce se ne isplati ići dodatno educirati. Kada bi edukacije bile plaćene onda bi čovjek mogao istrpiti mjesec dana, a da onda znaš da si nešto i dobio od toga. (S5)*
- *Ono što si sama platim, to mi je dostupno, ali inače nema nikakvih edukacija osim te od dvadeset sati koju bi pomoćnik trebao imati tokom zapošljavanja ili tijekom godine nakon što se zaposli. (S6)*
- *Pa danas je sve dostupno ako imate sredstva financiranja, iako ja vjerujem da će se sad početi tražiti da imamo još edukacija. (S12)*

Više sudionika (S1, S7, S10, S11 i S12) navodi kako se moraju sami snalaziti da bi

pronašli i financirali dodatne edukacije. Edukacije na koje su išli, pronašli su privatno, bez podrške škole ili sustava. S7 i S11 posebno naglašavaju kako nisu dobili ponude za usavršavanje od strane škola ili institucija, već su sve morali organizirati sami.

- *Dosad nisu bile, edukacije koje sam ja uzela sam uzela privatno. (S1)*
- *Za dodatne edukacije se moramo snalaziti sami. (S10)*
- *Nitko mi ništa nije nudio, nema nikakvih edukacija i to je jako loše. To jedino ako si platiš sam, ali škola ih ne nudi. Ja se snalazim po nekim svojim kanalima koji mi mogu pružiti smjernice. (S7)*
- *Sada bi trebale krenuti neke edukacije, ali ja u ovih šest godina rada nisam bila ni na jednoj. Sve edukacije na koje sam išla prijavila sam putem udruge, a ne putem škole u kojoj sam radila. (S11)*

Zadnje pitanje vezano uz ovu temu odnosilo se na mišljenje sudionika o zakonskoj regulativi zapošljavanja pomoćnika u obrazovnom sustavu. Rezultati pokazuju kako sudionici imaju kritičan stav prema ovoj problematici, naglašavajući mnoge nejasnoće, nedostatke i neujednačenu praksu diljem Hrvatske. Sudionici se osvrću na nisku razinu zaštite radnih prava, nepouzdanost sustava zapošljavanja i plaćanja te manjak standardiziranih kriterija i postupaka. Ovi izazovi dovode do nezadovoljstva i otežavaju zadržavanje kvalitetnih pomoćnika u nastavi.

Sudionici naglašavaju kako postoje velike razlike u praksi ovisno o županiji, školi ili udruzi što stvara osjećaj nepravde. Primjerice, S10, S11 i S4 spominju kako su uvjeti zapošljavanja, plaćanje i trajanje sata različiti od grada do grada. U nekim slučajevima, pomoćnici rade duže za manju naknadu, dok su drugi uskraćeni za prava kao što su regres, božićnice i uskrsnice, ovisno o mjestu rada i ugovoru.

- *To nije dobro uređeno. Mene je osigurala škola i županija me plaća, a kolegica koja je bila u istom posebnom odjeljenju kao i ja, nju je osigurala udruga. Ja sam imala božićnice, a ona ne. Ja sam imala veću plaću od nje, a isti razred, ista škola, isto sve... To stvarno nije u redu. (S10)*
- *Mislim da je to jedna siva zona gdje svatko tumači što želi, počevši od toga da su u Zagrebu masovno radili putem ugovora o djelu, a kad sam ja pitala županiju da radim preko ugovora o djelu, to mi je bilo onemogućeno. Zatim pitanje isplate regresa, božićnica i uskrsnica. Ja sam ove godine dobila razliku regresa jer prošle godine nisam uopće dobila. Zatim u Solinu se školski sat gledao kao da vrijedi 60 minuta, a ne 45 kao u drugim gradovima. Tako da sam ja, osim što sam imala 25 kuna satnicu umjesto*

35, radila i 60 sati umjesto 45. Dakle, što se tiče cijene sata, trajanja sata, svatko tumači što želi. (S11)

- *Užas, to bi trebalo sve od korijena promijeniti. Ništa tu nije izregulirano. Svaki grad, županija ima svoje uvjete. To je sve opći kaos. (S4)*

Jedna od glavnih primjedbi odnosi se na nesigurnost zaposlenja u smislu prekida ugovora na kraju školske godine. S7 i S10 ističu kako radni odnos prestaje tijekom ljetnih praznika, što znači da su pomoćnici primorani prijavljivati se na Zavod za zapošljavanje, iako znaju da će nastaviti raditi s istim učenikom u novoj školskoj godini.

- *To je problematično, to prekidanje radnog odnosa, pa moraš opet slat sve papire, pratiti i prijavljivat se na natječaj, a znaš da te čeka radno mjesto sa svojim učenikom. (S7)*
- *Također mi se ne sviđa što sam osigurana s prvim danom škole i prestaje mi radni odnos zadnji dan škole. Dva mjeseca ljeti sam na birou i onda će me opet 9.9. osigurati. (S10)*

Nadalje, S1 i S2 smatraju kako je radno mjesto pomoćnika u nastavi slabo definirano, što dovodi do zapošljavanja nepripremljenih osoba. S2 ističe kako, zbog nedostatka radne snage, pomoćnici lako dobiju posao, ali mnogi brzo odustanu zbog izazova s kojima se suočavaju. S1 naglašava kako se posao dodjeljuje bez ozbiljnijih provjera i razgovora, što ukazuje na potrebu za bolju selekciju kandidata.

- *Posao se lako dobije jer pomoćnika u nastavi fali te se uzimaju dosta nepripremljene osobe koje potom jako brzo odustanu od posla. Loše je opisano radno mjesto. (S2)*
- *Kod samog zapošljavanja najveći je problem to što se na pomoćnike u nastavi ne gleda kao na zanimanje i to što je razgovor za posao bio nekakav općeniti, a dobila sam posao. Mislim da se ovaj posao olako daje, a uzrok tome je to što malo ljudi želi raditi taj posao. Kada bi postojala neka edukacija prije onda bi se razgovor za posao mogao adekvatnije obaviti, kao i provjera svega onoga što je potrebno za rad. (S1)*

6.4. Temeljne obveze i doprinosi pomoćnika u nastavi u odgojno-obrazovnom procesu

Treća tema odnosila se na temeljne obveze i doprinose pomoćnika u nastavi. Unutar ove teme nastojalo se istražiti glavne doprinose pomoćnika u nastavi, kao i metode kojima pomažu učenicima s teškoćama u samoj inkluziji, ali i u razvijanju samopouzdanja i socijalnih vještina. Nadalje, ispitivalo se glavne obveze pomoćnika u nastavi te svakodnevne aktivnosti

za koje su zaduženi.

U pogledu glavnih doprinosa, većina sudionika naglašava kako inkluzija ne bi mogla funkcionirati bez pomoćnika. S12 ističe kako pomoćnici omogućuju djeci s teškoćama lakše se uklopiti u zajednicu, dok S9 dodaje kako bez njihove pomoći takva djeca ne bi mogla biti dio redovne nastave.

- *Bez pomoćnika u nastavi, inkluzija ne bi mogla funkcionirati jer osobe s poteškoćama ne bi mogle biti uključene u redovnu nastavu. Prednost je ta da dijete može pohađati redovnu nastavu... (S9)*
- *Uz našu pomoć se djeca s teškoćama uklapaju s drugom djecom. Mi smo spona između djece i učitelja. Nama učitelj daje nekakve naputke kako raditi, ali mi smo tu baš s njima. Mi znamo kako se osjećaju, kad su dobre volje, kad može više dati u svom radu, a kada manje. Isto tako, znamo kada ima neke probleme. Jedan dobar pomoćnik u nastavi jako puno znači u inkluziji. (S12)*

S7 i S10 govore o značajnom doprinosu pomoćnika u rasterećenju učitelja. Bez njihove pomoći, učitelji bi se teško mogli posvetiti drugim učenicima, posebno u većim razredima. Ovaj aspekt podrške učiteljima omogućuje ne samo bolju organizaciju nastave, već i kvalitetniji rad s učenicima s teškoćama, što je ključno za inkluzivni obrazovni sustav.

- *Pa da nema mene tamo, učiteljica uopće ne bi mogla raditi jer bi moj učenik ometao nastavu. Učiteljica ima 15-16 prvšaća, a svaki od njih zahtijeva pažnju i da nema mene to uopće ne bi moglo funkcionirati. Također, tokom testa mom učeniku padne koncentracija i onda uz moje smjernice napiše test za pet, a da nema mene napisao bi za jedan jer je to dijete koje mora uz sebe imati nekoga tko ga usmjerava. Dakle, pomoćnik je bitan kako za to dijete s teškoćama, tako i za dugu djecu. (S7)*
- *Najveći doprinosi su što se učiteljica može posvetiti drugoj djeci. To je veliki plus, na izletu se može posvetiti drugima jer zna da je dijete na sigurnom. (S10)*

Pomoćnici pružaju podršku učenicima na više razina – obrazovnoj, socijalnoj i emocionalnoj. S3 ističe kako su pomoćnici često "sigurna baza" za djecu, pomažući im u prevladavanju svakodnevnih izazova. S4 također naglašava važnost psihološke podrške, ističući da je često veći doprinos u motiviranju, smirivanju i bodrenju učenika nego u samoj pomoći pri učenju.

- *To da se dijete može osloniti na jednu osobu koja mu pomaže prevladati razne izazove*

koje to dijete ima. Bilo da se radi o nerazumijevanju sadržaja, obavljanju higijenskih potreba, kretanju, socijalnim odnosima... Znači, dijete samo kao takvo sa svojim poteškoćama u razredu gdje učitelj nema niti vremena niti snage baviti se samo s jednim djetetom... asistent je tu koji predstavlja sigurnu bazu za to dijete. (S3)

- *Bitna je obrazovna strana gdje smo mi pomagači, ali i psihološka strana gdje smo motivatori, gdje ih smirujemo, hrabrimo, bodrimo. Čak mislim da je veća uloga te psihološke strane nego obrazovne. (S4)*

Pomoćnici u nastavi imaju ključnu ulogu u obrazovnim ustanovama, posebice u inkluzivnim razredima. Pitanje o tome pridonose li pomoćnici kvalitetnijem razrednom ozračju usmjereno je na istraživanje njihovog doprinosa u stvaranju pozitivnog i funkcionalnog okruženja za sve učenike. Kroz odgovore sudionika, moguće je uvidjeti različite načine na koje pomoćnici utječu na atmosferu u razredu, kao i kako njihova prisutnost poboljšava kvalitetu nastave.

Većina sudionika ističe kako prisutnost pomoćnika u razredu pomaže u održavanju discipline i sprječava ometanje nastave. Na primjer, S1 i S4 naglašavaju kako pomoćnici imaju ključnu ulogu u smirivanju učenika koji bi inače ometali tijekom nastave.

- *Satovi bez pomoćnika teško bi se mogli održavati jer se vrlo često zna dogoditi da se nastava mora prekinuti, a pomoćnik treba izvesti učenika iz razreda. Bilo bi veoma teško da to sve padne na učitelja jer, na primjer, ja nisam posvećena samo svom učeniku, nego i ostalim učenicima. Uvijek imate 20 % njih ako ne i jednog konkretnog učenika s kojim isto radite iako to nije u vašem opisu posla. (S1)*
- *Naravno da pridonose. Ako je dijete bučno i nemirno, a pomoćnik je tu da ga smiri i reagira adekvatno u određenoj situaciji, onda naravno da će biti bolja atmosfera u razredu. (S4)*

Pomoćnici igraju važnu ulogu u olakšavanju rada učiteljima. Sudionici poput S2, S5, S7 i S11 ističu kako bi bez pomoći pomoćnika učiteljima bilo gotovo nemoguće održavati kvalitetnu nastavu. S2 i S5 naglašavaju da prisutnost pomoćnika omogućuje učiteljima posvetiti se ostalim učenicima, dok S7 ne može ni zamisliti kako bi učiteljica radila bez njihove pomoći. Pomoćnici preuzimaju dio odgovornosti, olakšavajući učiteljima fokus na cjelokupni razred, što doprinosi smanjenju stresa kod nastavnika i poboljšava uvjete za sve učenike.

- *Pridonose jer se profesori kada imaju pomoćnika mogu više posvetiti djeci bez teškoća, a da nema nas trebali bi se samo posvetiti djetetu s teškoćom. (S2)*

- *Definitivno da jer se učiteljica može posvetiti drugoj djeci i nastava se ne ometa. (S5)*
- *Uopće ne mogu zamisliti kako bi učiteljica radila s drugom djecom i s njime da nema tamo mene. (S7)*
- *Pomoćnici su specifično zaduženi za jedno dijete i tako olakšavaju nastavnicima posao. Također se i sami nastavnici tokom studiranja ne susretnu s radom s djecom s teškoćama i sami kažu da im je to jako izazovno i da ne znaju šta očekivati. Tako da je pomoćnik posrednik između njih i djeteta, pa čak i roditelja da im objasni što od djeteta mogu očekivati, kakve granice mogu postaviti i kada mogu tražiti i više nego što misle. Mislim da se uz dobru suradnju između nastavnika i pomoćnika mogu stvoriti jako dobri uvjeti za djetetov napredak. Također i druga djeca u razredu jako bolje postupaju prema učeniku s teškoćama kada im se objasni u čemu je stvar. (S11)*

Pomoćnici također pridonose poboljšanju socijalne dinamike u razredu. Naprimjer, S9 naglašava da pomoćnici mogu smiriti konflikte među učenicima, objašnjavajući poteškoće učenika s teškoćama ostaloj djeci, čime se pridonosi međuvršnjačkoj komunikaciji i razumijevanju. S12 ističe kako pomoćnici svojim primjerom uče djecu humanosti i međusobnoj pomoći, stvarajući osjećaj zajedništva i solidarnosti među učenicima.

- *Recimo, ako je neko dijete živahno i ulazi u konflikte s drugom djecom, pomoćnik će smiriti situaciju i iskomunicirati s drugom djecom o poteškoćama tog učenika i zašto se ponaša na taj način, pa može sigurno pridonijeti tome da je atmosfera u razredu bolja. Isto, ako je dijete sramežljivo i povučeno, može ga malo pogurati u druženju s drugom djecom. Po meni pomoćnik ima veliku ulogu u tome. (S9)*
- *Svojim primjerom pokazujemo drugoj djeci kako da budu humana, pomažu jedni drugima. U mojem razredu je takva situacija da smo mi svi međusobno kao jedna velika obitelj jer prvenstveno ja i učiteljica jako dobro surađujemo jer je vrlo bitna ta suradnja. Nekad asistenti smetaju učiteljima i stvaraju se nelagode, ali recimo ja stvarno imam sreću jer imam jednu predivnu učiteljicu i zajedno s njom jako puno postižem. (S12)*

Pitanje o tome kako pomoćnici pridonose inkluziji usmjereno je na njihove strategije i načine podrške djeci u savladavanju školskih zadataka i u razvoju socijalnih vještina. Odgovori sudionika ukazuju na raznolike metode kojima pomoćnici doprinose boljoj integraciji učenika s teškoćama u razrednu zajednicu.

Većina sudionika ističe važnost socijalizacije djece s teškoćama s ostalim vršnjacima.

Pomoćnici potiču učenike na uključivanje u grupne aktivnosti, igru i komunikaciju s drugom djecom, čime se razvijaju socijalne vještine. S1 ističe kako tijekom slobodnih aktivnosti kao što su odmori ili izleti potiče drugu djecu na igru s učenicom s teškoćama te rješava situacije sukoba. S4 također navodi kako motivira učenika da se uključi u grupni rad, što on inače izbjegava. Na sličan način, S9 naglašava svoju ulogu u uključivanju djeteta u timski rad i komunikaciju s drugom djecom.

- *Najviše kroz slobodno vrijeme, kada smo na odmoru, na izletu ili kad smo vani na tjelesnom potičem drugu djecu na igru s njime ili razrješavam situacije kada se netko naljuti na njega ili najčešće on na druge. (S1)*
- *Pa ja puno radim na tome da ga bodrim, da mu kažem da on to može, da razumije da smo svi različiti. Da je netko u nečem dobar, a u nečem drugom nije, da su loše ocjene samo upozorenje da to može biti bolje i da imamo još prostora za rad. Pokušavam ga motivirati da se što više uključuje i druži s prijateljima, da kad je grupni rad koji ne voli i izbjegava nekako ga motivirati da bude samostalan, a opet da se druži s drugom djecom. (S4)*

Pomoćnici pomažu učenicima s teškoćama savladavati nastavne sadržaje na način prilagođen njihovim sposobnostima. S6 ističe kako pomaže djetetu u savladavanju nastavnog procesa, posebno ako dijete ima kognitivne poteškoće, dok S3 navodi kako učeniku pomaže u nošenju s frustracijom kada pogriješi. Pomoćnici često koriste kreativne metode, kao što su slikovito objašnjavanje, igrokazi i umne mape (S10) kako bi olakšali razumijevanje sadržaja. Takav individualizirani pristup ne samo da pomaže djetetu u učenju, nego ga motivira i povećava njegovo samopouzdanje.

- *Pridonosim tako da olakšam učeniku sam nastavni proces, a to ovisi o poteškoći koju dijete ima. Ako dijete ima neke spoznajne tegobe, da mu je teško neke stvari pročitati s ploče, uvijek mu se može pomoći i dodatno pojasniti. Široki je spektar stvari u kojima se može pomoći djetetu, od jednostavnih stvari da mu se pomogne usmjeriti ga u nastavnom procesu pa i do onih težih poteškoća gdje djetetu treba pomoći kako usmjeriti svoje ponašanje, kako iskomunicirati stvari s kolegama u razredu. Osim u nastavnim stvarima, važno je s djetetom raditi i na socijalizaciji jer je to važno kako za drugu djecu u razredu, tako i za samog učenika koji ima poteškoću, da mu bude lakši boravak u razredu. (S6)*
- *Kada pogriješi jako se razljuti, pa mu pomazem s time kako se nositi s tom ljutnjom i kako proći kroz to da više nema takve ispade. Pomazem mu da se snalazi u prostoru i*

vremenu i s vršnjacima jer ih ne doživljava previše, pa ga tu motiviram da razgovara s njima i da odgovara na pitanja. (S3)

- *Slikovito mu objašnjavam stvari. Radimo igrokaze, umne mape. Bodrim ga da može, pokazem sreću za svaki uspjeh koji napravi, motiviram ga na igru s drugom djecom. (S10)*

Osim učenja i socijalizacije, pomoćnici pomažu učenicima razvijati emocionalne vještine. Primjerice, S3 pomaže učeniku u nošenju s ljutnjom i frustracijom, dok S12 navodi kako je njezina uloga poticanje samopouzdanja kod učenika koji su često nesigurni. Bodrenje i emocionalna podrška ključne su strategije koje pomoćnici koriste kako bi učenike motivirali i pomogli im da se nose s izazovima (S4).

- *Na taj način što spajam djecu, smišljam neke aktivnosti u kojima bi se moja curica mogla zajedno s njima uklopiti. Družimo se svi zajedno. Moja uloga je tu da ih maksimalno sve spajam i da sam podrška mojoj djevojčici kada joj nešto ne ide jer su ta djeca vrlo često nesigurna i onda ja dajem poticaj da ona to može i na takav način ona dobiva samopouzdanje. (S12)*

Samostalnost učenika je ključan aspekt rada pomoćnika kojim pomažu učenicima s teškoćama u razvijanju samopouzdanja i socijalnih vještina. S7 i S11 ističu važnost poticanja učenika na što veću neovisnost kroz svakodnevne situacije, kao što su sudjelovanje u izletima, jelo u kantini i druženje s prijateljima. Ovi pomoćnici naglašavaju kako žele smanjiti ovisnost učenika o sebi, ističući da im pružaju priliku samostalno djelovati i preuzimati inicijativu. S10 ukazuje na sličan pristup, potičući učenike na prepoznavanje svojih sposobnosti kroz uspješno obavljanje zadataka i interakciju s drugom djecom.

- *Tako da mora ići sam na wc, mora se družiti s prijateljima, mora u kantini sam jesti... Kada idemo na izlet, on sjedi s drugim učenikom tako da sklapa prijateljstva. Ja njega u sve uvlačim jer želim da bude što samostalniji i da što manje ovisi o meni. Potenciram ga na to da se javlja na satu i odgovara, pa makar neki put i pogriješio, ali da sudjeluje u raspravi i cijeloj nastavi. (S7)*
- *Potičem ga izaći iz neke svoje komfort zone i procijenim u raznoraznim aktivnostima koliko može dati doprinosa. Ja ga samo usmjerim i objasnim mu što se od njega očekuje. Također ga potičem na grupne radove i da se ne srami. (S11)*
- *Pomažem mu da razumije zadatke i ima samopouzdanje u svoje sposobnosti... Učim ga kako komunicirati i reagirati u različitim situacijama, pohvalim ga za svaki uspjeh*

i trud i nastojim da bude što samostalniji. (S10)

Neki pomoćnici u nastavi najviše se fokusiraju na emocionalne potrebe učenika. Tako S1 naglašava potrebu za smirivanjem učenika kada se suočava s emocijama poput ljutnje i tuge. Umjesto izravne izgradnje samopouzdanja, pomoćnik se koncentrira na regulaciju emocionalnih reakcija, što je važan korak prema razvoju stabilnosti i povjerenja u vlastite sposobnosti.

- *Sa samopouzdanjem nisam imala problema jer je moj učenik vrlo samopouzdan. Više radim na tome kako ga umiriti i razjasniti mu neku situaciju koju on ne razumije. Na primjer, kada je odbijen pa ga to jako naljuti ili kada se rastuži pa dođe do ljutnje, pa tu moram reagirati. (S1)*

Također, mnogi pomoćnici naglašavaju važnost pružanja poticaja i ohrabrenja učenicima. S2, S9 i S12 koriste poticaje kako bi ojačali vjeru učenika u njihove sposobnosti. S2 ističe kako razgovor i podrška mogu pomoći učeniku da ne odustane, već da sam pronade rješenja, dok S9 koristi pohvale kao ključni alat za povećanje samopouzdanja. S12 se posebno bavi učenicom koja je nesigurna i sramežljiva, te kroz stalno ohrabrivanje pomaže da se oslobodi srama i vjeruje u vlastite sposobnosti.

- *Razgovorom te davanjem poticaja kako bi učenik sam došao do zaključka, a ne da odustane odmah jer misli da on to ne može. (S2)*
- *Pohvalim ga kada radi nešto dobro, ako primijetim da je nesiguran onda ga malo ohrabrim. Govorim mu da on to može i potičem da vjeruje u sebe i svoje sposobnosti. (S9)*
- *Moja curica je jako nesigurna i što je starija, to je sve više svjesna svojih nedostataka i onda ona i ono što zna se srami hoće li to razred prihvatiti. Uvijek ju potičem da je to što radi dobro, da ona to može i izvlačim maksimum iz nje. (S12)*

U sljedećem pitanju, zatražilo se od sudionika da podijele konkretan primjer gdje su vidjeli napredak kod učenika s teškoćama zahvaljujući svome radu. Iz njihovih odgovora, jasno je kako napredak učenika može biti vidljiv u različitim područjima, uključujući emocionalni razvoj, akademski napredak, socijalizaciju te smanjenje problematičnog ponašanja. Svaki pomoćnik opisuje jedinstvenu situaciju, koja je prilagođena potrebama i teškoćama učenika.

Emocionalna stabilnost i smirenost učenika često su pokazatelji napretka. S1 opisuje kako je njezin učenik postao puno smireniji, a sama činjenica što se učenik oslanja na nju za emocionalnu podršku ukazuje na važnu ulogu pomoćnika u razvijanju emocionalne stabilnosti.

Slično tome, S4 spominje napredak kod učenika koji je počeo sudjelovati u tjelesnom odgoju, što je veliki korak naprijed, budući da je ranije izbjegavao te aktivnosti.

- *Moj učenik je puno smireniji. Na kraju školske godine on je mislio da ja odlazim, a ne da me škola odjavljuje te mi je rekao kako ću ja bez tebe, tko će mene smiriti. (S1)*
- *Pa jako dugo smo se mučili s tjelesnim jer ga on nije nikako volio, nije se htio uključivati i govorio je da to ne može. Jako puno smo razgovarali i nakon nekog vremena je krenuo s dečkima igrati nogomet, pa je bio na голу, pa bi svaki gol koji je obranio tu bile posebne pohvale jer on često kad nešto dobro napravi gleda u mene i moje reakcije. Trudim se uvijek mu pokazati da sam sretna. (S4)*

Više sudionika ističe kako je njihov rad pomogao smanjiti agresivna i problematična ponašanja kod učenika. S2 navodi kako je učenik s kojim radi prestao biti agresivan i više ne napušta razred tijekom nastave, dok je ranije često bio na hodniku. Također, S5 spominje smanjenje agresivnih ispada kod učenice s kojom radi, čime se pokazuje važnost pozitivnog modeliranja i usmjeravanja. S8 opisuje rad s učenikom koji je imao ozbiljne poteškoće u ponašanju, poput pljuvanja i bacanja po podu, no kroz intenzivan rad i komunikaciju, učenik je počeo funkcionirati u skladu sa svojim sposobnostima.

- *Dijete s kojim ja radim je prve četiri godine bio jako agresivan te nije htio ništa raditi. Više je vremena provodio vani po hodniku nego sad u petom razredu. Više se ne tuče, ne odlazi na hodnike više jer mu ja nisam to dopuštala, već se sad ispuše u razredu i onda nastavimo dalje rad. (S2)*
- *Stručna služba i profesori su mi rekli kako se ponašanje mog djeteta puno popravilo otkad sam ja tu tako da mislim da na nju utječe imati neku žensku figuru koja će ju usmjeriti. Smanjili su se njezini agresivni ispadi i psovanje. (S5)*
- *Ravnateljica iz jedne škole me zvala da radim s jednim dječakom s kojim nitko nije mogao izaći na kraj i ja sam s tim dječakom nakon tjedan dana stvorio verbalnu komunikaciju, shvatio sam što dječaku smeta. Kroz dvije godine sam radio s tim dječakom i tako ga dobro usmjerio da on sada normalno pohađa osnovnu školu u razini u kojoj može. Taj dječak se bacao po podu, pljuvao, lizao pod, pljuvao po učenicima, to je bilo strašno u početku, a kroz razgovor i rad je krenuo funkcionirati onoliko koliko može u skladu sa svojom poteškoćom. (S8)*

Napredak u akademskom radu također je ključan pokazatelj uspjeha rada pomoćnika. S3 opisuje konkretan primjer napretka u matematici gdje je učenik iz rada na kalkulatoru

prešao na korištenje brojevnih crta, što mu je omogućilo bolje razumijevanje i uživanje u predmetu. S10 opisuje učenika koji nije mogao čitati s razumijevanjem, no uz pomoć i smjernice naučio je postavljati pitanja na temelju pročitanog, čime je značajno poboljšao svoje vještine čitanja i razumijevanja. S7 je spomenuo napredak kod učenika koji sada može pratiti cijeli sat od 45 minuta, što ranije nije bilo moguće.

- *U matematici sam vidjela veliki napredak gdje je učenik cijelo vrijeme radio na kalkulatoru, a procijenila sam da bi mogao na brojevnju crtu. I onda smo radili na toj brojevnoj crti dosta dugo dok on nije shvatio kako se brojevnja crta koristi i onda kad je shvatio mu je matematika postala puno draži predmet nego prije, pa smo tako isto shvatili i brojevno množenje... Isto je bilo problema u početku, ali uz vježbu i poticanje sve je to lijepo svladao. (S3)*
- *Nije mogao čitati s razumijevanjem, pa sam ga naučila da čita polako, rečenicu po rečenicu, pa da si sam postavi pitanje na tu rečenicu i sam sebi da odgovor. (S10)*
- *Sada cijeli sat od 45 minuta može sjediti i pratiti nastavu, a prije to nije bilo moguće. (S7)*

Mnogi sudionici navode primjere napretka u socijalizaciji i interakciji s vršnjacima. S6 ističe kako je veliki uspjeh kada dijete iz spektra autizma može sudjelovati u mirnim igrama s drugom djecom tijekom odmora. S12 opisuje učenicu koja je u početku bila vrlo uplašena i povučena, ali je kroz rad s pomoćnicom počela samostalno sudjelovati u igri s prijateljicama, što je veliki korak naprijed u socijalnoj integraciji. S11 spominje učenika koji je bio sramežljiv i nelagodan, no sada se sam javlja, odgovara i preuzima inicijativu, što pokazuje napredak u samopouzdanju i socijalnim vještinama.

- *Pa evo napredak je ako dijete iz spektra autizma može pratiti nastavu što se ne odnosi samo na to da bude miran i sluša, već i na to da dijete može spoznajno pratiti nastavu odnosno razumjeti sadržaj o kojem profesor govori. Također, ako se dijete s poteškoćama može u miru igrati s drugom djecom na odmoru i to je veliki uspjeh. (S6)*
- *Kada je došla u prvom razredu, ona je sva bila uplašena, bojala se i djece i učitelja i svih, a sada se sama igra sa svojim prijateljicama preko odmora. (S12)*
- *Učenik se dosta u prvom srednje sramio, osjećao se dosta nelagodno, novi profesori, novi učenici i povukao se u sebe, no kroz rad je počeo sam dizati ruku, odgovarati i preuzimati inicijativu tako da mislim da je to pokazatelj napretka. Ja sam već jako dugo s tim učenikom, a napredak je kod njega kontinuiran. (S11)*

U pogledu sljedećeg pitanja o obavljanju poslova koji nisu definirani ugovorom, odgovori sudionika ukazuju na podijeljena iskustva. Polovina sudionika (S1, S5, S7, S8, S10, S11) ističe kako obavljaju poslove koji nisu izričito definirani ugovorom, ali te dodatne aktivnosti vide na različite načine. Primjerice, S1 ističe frustraciju zbog pomaganja u zadacima koje ne može obaviti (npr. pomoć u informatici ili engleskom jeziku). S5 i S10 spominju specifične zadatke poput promjene higijenskih uložaka (S5) i vožnje učenika kući (S10), dok S11 naglašava komunikaciju s roditeljima koja nije u opisu posla, a koja se često odvija zbog praktičnosti. S druge strane, S8 ističe kako obavlja poslove koji nisu definirani ugovorom, ali mu to ne smeta jer želi napraviti sve što treba da pomogne svom učeniku postati samostalan.

- *Radim stvari koje nisu definirane ugovorom. Na primjer, pomažem i drugoj djeci, moram učeniku pomoći i na testu i tu dolazi do problema jer moje starije kolegice imaju problema jer svojim učenicima ne mogu pomoći u predmetima kao što su engleski i informatika. Tu dolazi do frustracije kod djece jer im ne možete pomoći oko nekog konkretnog zadatka. Taj dio je stvarno nedorečen. (S1)*
- *Pa radimo jer ugovor ni ne može sve definirati. Mijenjanje higijenskih uložaka djeteta, koliko ja znam to se ne spominje u ugovoru, a to sam radila svojem djetetu. (S5)*
- *Puno toga... Ja njega ne trebam voziti kući, ali njegovi roditelji ne mogu jer rade i onda ja svaki put kad je grmljavina ga odvezem kući jer se on strašno boji grmljavine. Ne uzmem pauzu jer ga ne želim ostaviti. Ne moram ostati s njim na ručku jer je tad nastava gotova, a ja ostanem s njim na ručku i tako neke stvari. Radim puno više nego što mi se piše i puno više nego što sam plaćena. (S10)*
- *Pa evo komunikacija s roditeljima nije definirana ugovorom, ali po mom iskustvu i iskustvu mojih kolega svi komuniciramo s roditeljima. Čak nekad preuzmemo ulogu i prenosimo informacije koje bi zapravo nastavnik trebao prenijeti, a to je iz neke praktičnosti uglavnom tako. (S11)*
- *Radim neke stvari koje nisu definirane ugovorom, ali mi to ne smeta, a ne smeta mi jer dajem sve od sebe svom učeniku da on postane samostalan i da mu ja više ne trebam. Sve što treba da to postignem, ja ću napraviti. (S8)*

Posljednje pitanje unutar ove teme odnosilo se na svakodnevne aktivnosti pomoćnika u nastavi. Odgovori sudionika ukazuju na značajnu sličnost u svakodnevnim zadacima pomoćnika u nastavi, unatoč raznolikosti specifičnih situacija u kojima se nalaze. Iako svaki sudionik radi s različitim učenikom s teškoćama, njihovi zadaci uključuju ključne uloge u asistenciji, praćenju i poticanju učenika. Rezultati pokazuju kako su svakodnevni zadaci sudionika u velikoj mjeri

usmjereni na podršku učenicima u akademskim, socijalnim i emocionalnim aspektima, kao i na održavanje komunikacije s roditeljima. Osim obavljanja osnovnih asistentskih poslova, često dolazi do prilagođavanja zadataka prema specifičnim potrebama učenika, što uključuje izradu dodatnih materijala, upravljanje konfliktima i sl. Ova raznolikost zadataka sugerira kako uloga pomoćnika nije jednostavna za definirati, već zahtijeva fleksibilnost i prilagodbu svakodnevnim izazovima.

- *Ujutro ga preuzimam od roditelja. Zatim ga vodim u razred te on tada ima neko vrijeme kada se igra, a ja moram biti prisutna da ne dođe do nekog konflikta. Deset minuta prije se pripremamo za nastavu i provjeravamo knjige. Na samoj nastavi pazim da mu ne padne koncentracija te često pripremim neke svoje materijale. Moj učenik voli križaljke, rebuse i igre na papiru. Ako mu padne koncentracija ili dođe do ljutnje onda izlazimo iz razreda i odemo prošetati. Pomažem mu oko jela i na kraju nastavnog dana ga otpratim kod roditelja kojima prosljeđujem što je bilo u toku dana. (S1)*
- *Dočekati učenika ispred škole, pomoći mu da se presvuče, uputiti ga što treba izvaditi iz torbe, pomagati mu oko tih konkretnih zadataka koje učitelji zadaju, kad se selimo iz razreda u razred biti mu podrška, predati ga roditeljima, suradnja s učiteljima. (S3)*
- *Pod odmorima paziti da se ne dogodi neki problem, pod satom paziti da učenik sluša i da bude koncentriran na nastavu koliko je to moguće. Ako mu neki tekst nije jasan pročitati mu koliko god puta treba, pojasniti mu zadatak. (S4)*
- *Poticanje učenja, briga o njegovom priboru, spremati mu knjige, pomagati mu na nastavi, pomagati mu u pisanju, pročitati mu što ne zna, ako je zadatak teži navesti ga na rješenje. (S10)*
- *Dođem ranije pred školu i sačekam svoju djevojčicu. Prilikom učenja je pratim – u svemu što joj zapne ja sam tu. Kada je kontrolni radim po naputcima učiteljice, kada završimo s nastavom otpratim ju i dočekamo roditelje. (S12)*

6.5. Aspekti suradnje pomoćnika u nastavi s ostalim akterima odgojno-obrazovnog procesa

Posljednja tema koju se istraživalo odnosila se na suradnju pomoćnika u nastavi s učenicima s teškoćama, nastavnicima, roditeljima i stručnom službom. Suradnja sa svakim od ovih aktera ključna je za uspjeh u obrazovnom procesu, posebno za učenike s teškoćama.

Kvalitetna suradnja omogućava bolju prilagodbu nastave, pružanje emocionalne i praktične podrške te učinkovito korištenje resursa i stručnog znanja.

Prvo pitanje unutar ove teme odnosilo se na suradnju pomoćnika u nastavi s učenicima s teškoćama. Većina sudionika ukazuje na vrlo pozitivan stav u tom pogledu.

- *Jako mi je važno što me prihvatio i što ima toliko povjerenja u mene da mi kaže neke stvari koje ne kaže ni svojimima doma. (S1)*
- *Jako dobra je suradnja. (S4)*
- *Meni je stručna služba rekla kako ja i moje dijete funkcioniramo odlično. (S5)*
- *Vrhunska je suradnja između nas dvoje. (S7)*
- *Suradnja je skroz dobra, poslušan je, zna da sam ja tu da mu pomognem i da sam mu na neki način autoritet. (S9)*
- *S tim učenicom radim već šest godina. Osjetimo i mi nekad u našem odnosu neki pritisak ako je vrijeme nekih kontrolnih i slično. Treba osjetiti kod djeteta kada mu je previše i kada mu je izazovan period i nekako mu pokušati biti prijatelj jer uz toliko nastavnika nije dobro da vas učenik doživljava kao još jednu odraslu osobu koja mu samo govori što treba. (S11)*

Dvoje sudionika smatra kako je suradnja dobra, ali vjeruju da uvijek može biti bolja.

- *Okej smo si, nekada smo kao pas i mačka, ali ocijenila bi nas između 4 i 5. (S2)*

Sljedeće pitanje o suradnji pomoćnika u nastavi s roditeljima u vezi definiranja ciljeva, planova i aktivnosti učenika s teškoćama otkriva različite razine uključenosti i komunikacije između pomoćnika u nastavi i roditelja. Glavni obrasci mogu se podijeliti u dvije kategorije: pozitivna i aktivna suradnja te neutralna ili tehnička suradnja.

Više sudionika naglašava vrlo dobru i otvorenu suradnju s roditeljima, koja uključuje redovitu komunikaciju i razmjenu informacija o napretku djeteta.

- *Suradujem s tatom. Odlična je suradnja, tata je fenomenalan čovjek. (S2)*
- *Da, jako puno surađujemo i roditelji imaju puno povjerenja u mene. Kad mami dovedem dijete nakon nastave, sve joj kažem što je bilo i što treba popraviti, šta danas nije bilo dobro, što je bilo dobro... Mama mene pita šta god treba i imamo jako dobru suradnju. Ja joj kažem što treba naučiti za test, što treba popraviti. Roditelji prihvate moje sugestije i porade s njim na greškama koje je taj dan imao i drugi dan ih više ne ponavlja. (S7)*
- *Suradujemo, tu sam skroz zadovoljna. Roditelji aktivno rade na tome da djetetu*

pomognu što više mogu i što se tiče samog odgoja, a i rada u smislu da dijete obavlja sve što treba. (S9)

- *Roditelji su jako uključeni i suradljivi i redoviti su u dolasku u školu. Nikad nije bilo nikakvih problema, dapače sve pohvale, čak nekad kažu da ja sama procijenim situaciju i kako bi trebalo postupiti jer sam s njihovim djetetom već dugo, pa mi daju veću odgovornost. (S11)*

Nekoliko sudionika opisuje ograničenu komunikaciju s roditeljima, često u skladu s formalnim pravilima i uz minimalnu razmjenu informacija.

- *Te informacije daje stručna služba, a ne pomoćnik. (S6)*
- *Pa pomoćnik u nastavi zapravo ne bi trebao na taj način surađivati s roditeljima, već učitelji i stručna služba. Moja suradnja s roditeljima je da razmijenimo par riječi dok mi predaju dijete ili ja njima i to je to. Ako bude nekih zdravstvenih poteškoća ili nešto što bi trebala znati, to mi naravno prenesu, ali nema tu baš nečeg više od osnovne komunikacije, što je u redu. (S3)*
- *Ta suradnja ovisi o roditeljima djeteta. U startu slušam što roditelj od mene traži. Imamo knjižicu komunikacije, šaljemo poruke, nastojim ne ulaziti u veliku raspravu s roditeljima jer to uvijek završi loše. Ja radim sve što roditelj kaže mada roditelji većinom traže i više nego što treba. (S8)*
- *Ne želim da to ode previše privatno. Čujemo se svakog petka nakon nastave. Znači jedanput tjedno s time da imam komunikacijsku bilježnicu u koju pišem što je sve radio na predmetima, što mu od materijala fali, što se taj dan na nastavi dogodilo, ali ovako privatne stvari ne želim. Želim kad odem iz škole da moja privatnost ostane moja privatnost. (S10)*

Treće pitanje unutar ove kategorije odnosi se na komunikaciju pomoćnika u nastavi s roditeljima u vezi s napretkom, postignućima i izazovima djeteta. Većina sudionika navodi kako imaju minimalnu ili formalnu komunikaciju s roditeljima u vezi s postignućima i izazovima djeteta, prepuštajući većinu informacija učiteljima ili stručnoj službi.

- *Informacije o samim postignućima, kao što su na primjer ocjene, prepuštam učiteljici, a na dnevnoj bazi ih obavještavam o tome što je radio i za što se treba pripremiti ako je ubrzo neki ispit te ih obavijestim ukoliko je napravio nešto što je iznad njegovih mogućnosti. (S1)*
- *Ne, samo osnovna komunikacija, a ako učiteljica procijeni da je bilo nešto što bi oni*

trebali znati onda im ona to prenese. (S3)

- *Te informacije isto daje stručna služba, a ne pomoćnik. (S6)*
- *Ja ih informiram o socijalnom djelu priče, ne informiram ih o tome zna li ili ne zna matematiku, taj dio ih informira učitelj. Ja im prenesem socijalni dio i dam svoje sugestije na što trebaju obratiti pažnju. (S8)*
- *To većinom roditelji sami prate, nije da mi to baš smijemo komentirati, jedino ako primijetim da je negdje zapelo gdje inače ne zapinje onda to naglasim da roditelji s njim na tom porade. (S9)*

Sljedeće pitanje odnosilo se na suradnju pomoćnika u nastavi s nastavnicima. Većina sudionika naglašava pozitivnu i produktivnu suradnju, a odnosi se uglavnom temelje na zajedničkom naporu da se osigura najbolji mogući obrazovni i socijalni razvoj učenika s teškoćama.

- *Ja imam stvarno odlično iskustvo jer moja učiteljica ima dijete sa spektrom autizma i mene je prihvatila odlično te imamo super suradnju, što vidim da nažalost kod drugih kolegica nije čest slučaj. (S1)*
- *To bi naravno trebalo tako biti ako je u pitanju dobar pomoćnik, ako se nađe zajednički jezik i ako se svatko drži svog posla... onda sve jako lijepo funkcionira. Osobno imam dobar odnos s učiteljima jer nam je dobrobit djeteta ono što nas vodi. Također, nitko od nas se ne petlja drugome u međusobna zaduženja, pa to sve dobro funkcionira. (S6)*
- *Imam jako dobra iskustva i učiteljica jako uvažava moje mišljenje. Ja prvenstveno radim s djetetom, a međusobno se dogovaramo oko planova za dijete. Ona mene pita je li on to može ili ne može, što ja mislim i rekla bih da imamo jako dobru suradnju. (S7)*
- *Ja se ne miješam u njezin način objašnjavanja i radim kako ona kaže i suradnja je bila ekstra... (S10)*
- *Prije svakog nekog novog upoznavanja s nastavnicima budem pozvana na nekakav sastanak, pa predstavim sliku o učeniku i njegovim mogućnostima. Oni me pitaju za savjete jer se oni tokom rada nisu sreli u radu s gluhim učenikom, pa im to bude novo i prihvaćaju moje sugestije. Nakon sata ostanu sa mnom da me pitaju je li sve bilo u redu, što mogu popraviti. Također i ja od njih tražim povratne informacije koliko ću se uključivati u određene situacije i koliko ću ih pustiti da samostalno s učenikom pokušaju iskomunicirati. (S11)*

Posljednje pitanje odnosilo se na suradnju pomoćnika u nastavi sa stručnom službom. Većina sudionika ima pozitivna iskustva, ali kvaliteta suradnje ovisi o veličini škole, raspoloživosti stručnih djelatnika i specifičnim potrebama učenika.

Većina sudionika izvještava o dobrim iskustvima sa stručnim službama škole.

- *Kada bi imala neke situacije s djetetom gdje je bilo van kontrole, odvela bi ga kod pedagoga, ravnatelja, ako bi trebala i ranije nekad otići, uvijek bi mi uskočili. Što se tiče stručne službe, dajem im desetku. (S2)*
- *Super, jako dobra suradnja. Manja je škola, svi smo povezani, dosta se zna o svakom učeniku. (S4)*
- *U ovoj školi u kojoj radim, od ravnatelja do psihologa i pedagoga su stvarno svi uključeni i svi znaju sve o svakom djetetu tako da je suradnja odlična. (S5)*
- *Imam pozitivnu suradnju s njima i tako bi trebalo i biti jer je bi boljitak odnosno dobrobit djeteta trebao biti na prvom mjestu. (S6)*
- *Sve najbolje imam za reći za njih. (S7)*
- *Što se tiče njih uglavnom sam imao dobre suradnje. (S8)*

S druge strane, neki sudionici ističu da je teško ostvariti kvalitetnu i redovitu suradnju zbog manjka vremena ili resursa:

- *Naša škola ima jako dobru stručnu službu jer imamo psihologa, logopeda i socijalnu radnicu, no problem je to što je to velika škola s 800 učenika te nemamo vremena surađivati sa stručnom službom. Također, naša koordinatorica često nije u školi, pa nam i to fali. Ja bih ostala jednom tjedno pola sata, sat vremena da mogu porazgovarati s nekim o pitanjima koja me zanimaju, no nažalost u ovoj školi u kojoj radim nemam tu mogućnost. (S1)*
- *Logopeda nemamo, logoped se posudi kad treba. Pedagogica je okej. Ipak je to škola od 650 učenika, pa ima pune ruke posla, ali je okej. Psiholog mi se čini mlad, kao da se boji kako postupiti prema djeci. On se trudi, ali kao da ne zna kako treba postupiti prema njima. Uglavnom je suradnja s njima bila okej. (S10)*
- *Vrlo je zadovoljavajuća jer ova škola nema puno učenika s teškoćama, pa se mogu posvetiti i meni i učeniku. Često komuniciramo, našli smo zajednički jezik i dobro surađujemo, dok je u prošloj školi bilo preko 20 pomoćnika jer je to bila velika škola s puno djece i puno djece s teškoćama koji su ciljano dolazili u tu osnovnu školu, pa je suradnja bila nedovoljna uslijed većeg broja djece, papirologije i drugih stvari kojima*

je stručna služba bila zauzeta. Dijete bi vidjeli jedanput ili dvaput u polugodištu što je nedovoljno. (S11)

Dva sudionika smatraju kako nemaju veliku potrebu za intenzivnom suradnjom sa stručnim službama jer je situacija s učenicima uglavnom pod kontrolom:

- *Pa s njima nisam imala pretjeranu komunikaciju i suradnju niti potrebu za tim. S rehabilitatoricom što god je trebalo bila je tu ili kad sam ja trebala nešto njoj isto sam bila tu, no to je zapravo bilo rijetko jer je sve više manje funkcioniralo dobro. (S3)*
- *Ako postoji neki problem uglavnom to rješavam s roditeljima, a sa stručnom službom čak i nemam puno posla. Ako se susretnemo, pitaju me je li sve u redu, a uglavnom uvijek bude tako da mi zapravo i ne treba njihova pomoć. Jedino u par situacija gdje je učenik bio skroz nemiran sam se obratila stručnoj službi i oni su reagirali i to je bilo to... (S9)*

7. ZAKLJUČAK

Ovaj završni rad razmatrao je ključne aspekte uloge pomoćnika u nastavi, fokusirajući se na motivaciju za ulazak u ovaj posao, izazove u osposobljavanju i selekciji, osnovne doprinose te suradnju s učenicima, roditeljima, nastavnicima i stručnom službom. Kroz detaljno istraživanje ovih aspekata, identificirali smo ključne uvide i preporuke koje ukazuju na nužnost reformi kako bi se unaprijedila učinkovitost i zadovoljstvo svih uključenih strana. Motivacija za odabir zanimanja pomoćnika u nastavi pokazuje se kao duboko povezana s osobnim zadovoljstvom i željom za pružanjem podrške djeci s teškoćama, a ne samo s financijskim aspektima. Većina sudionika naglašava svoju strast prema radu s djecom i osobno ispunjenje kao glavne motive. Iako pomoćnici izvještavaju o visokom zadovoljstvu poslom zbog vidljivog napretka djece i fleksibilnosti radnog vremena, postoje značajni problemi poput nezadovoljstva uvjetima rada, nedostatka profesionalnog priznanja i nedostatka resursa. Ovi problemi ukazuju na potrebu za sveobuhvatnim reformama koje će poboljšati radne uvjete i profesionalni status pomoćnika. Izazovi u osposobljavanju i selekciji predstavljaju ozbiljan problem. Trenutni modeli edukacije često nisu dovoljni za pripremu pomoćnika za kompleksne potrebe djece s teškoćama. Kratki tečajevi i neadekvatna praksa prilikom njihovog izvođenja često ne ispunjavaju stvarne zahtjeve posla, dok emocionalna inteligencija i empatija, koje su ključne za uspješno obavljanje ove uloge, nisu uvijek adekvatno obuhvaćene formalnim obrazovanjem. Mnogi ispitanici ističu kako su ove osobne vještine često važnije od tehničkih znanja, ali ih formalna edukacija ne može u potpunosti razviti. Dodatne poteškoće predstavljaju financijske prepreke za usavršavanje, nedostatak prilika za profesionalni razvoj, te problemi sa zakonodavstvom i praksom zapošljavanja, uključujući nedostatak standardiziranih kriterija, nesigurnost zaposlenja i varijacije u uvjetima rada, što dovodi do osjećaja nepravde i otežava zadržavanje kvalitetnih radnika.

Pomoćnici u nastavi igraju ključnu ulogu u obrazovanju djece s teškoćama, značajno doprinoseći stvaranju pozitivnog odgojno-obrazovnog okružja i osiguravanju integracije tih učenika u redovnu nastavu. Njihov doprinos uključuje obrazovnu, socijalnu i emocionalnu podršku koja je neophodna za uspješan razvoj učenika. Pomoćnici često obavljaju zadatke koji nadmašuju njihove službene uloge, kao što su dodatna pomoć u nastavi i komunikacija s roditeljima, čime osnažuju svoj utjecaj na obrazovni proces. Analiza njihove suradnje s učenicima, roditeljima, nastavnicima i stručnom službom pokazuje različite obrasce i razine

učinkovitosti. Suradnja s učenicima većinom je vrlo pozitivna, s većinom sudionika koji iskazuju veliku predanost i uspješnu integraciju u nastavni proces. Također, suradnja s nastavnicima pokazuje se kao pozitivna i produktivna, a temelji se na zajedničkom naporu da se osigura najbolji mogući obrazovni i socijalni razvoj učenika s teškoćama. Suradnja pomoćnika u nastavi s roditeljima i stručnom službom ključna je za uspjeh obrazovnog procesa, ali rezultati istraživanja ukazuju na značajne varijacije u kvaliteti i učinkovitosti tih odnosa. U suradnji s roditeljima, opažene su različite razine uključenosti: od vrlo dobre i otvorene suradnje koja uključuje redovitu komunikaciju i razmjenu informacija, do neutralne ili tehničke suradnje koja je često ograničena formalnim pravilima i minimalnom razmjenom informacija. Većina sudionika izvještava kako imaju minimalnu ili formalnu komunikaciju s roditeljima u vezi s napretkom i izazovima učenika, često prepuštajući te zadatke učiteljima ili stručnoj službi. Isto tako, suradnja sa stručnom službom pokazuje varijacije u kvaliteti, ovisno o veličini škole, raspoloživosti stručnih djelatnika i specifičnim potrebama učenika. Većina sudionika izvještava o dobrim iskustvima, dok neki ističu poteškoće u održavanju kvalitetne i redovite suradnje zbog manjka vremena ili resursa.

Zaključno, iako rad pomoćnika u nastavi donosi značajno osobno ispunjenje i doprinos obrazovnom sustavu, postoje ozbiljni izazovi koji zahtijevaju pažnju i djelovanje. Preporučuje se unapređenje edukacijskih programa kako bi se pomoćnici bolje pripremili za stvarne potrebe posla, povećanje prilika za dodatno usavršavanje i reforma zakonodavstva i prakse zapošljavanja kako bi se osigurala stabilnost i pravednost u ovom poslu. Takve promjene mogu pomoći u jačanju uloge pomoćnika u nastavi, poboljšanju njihovih radnih uvjeta i, posljedično, u postizanju boljih obrazovnih rezultata za djecu s teškoćama.

8. LITERATURA

1. Bečirović, K. (2022). *Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika s intelektualnim poteškoćama: autoetnografsko istraživanje*. Diplomski rad. Varaždin: Sveučilišni centar Varaždin.
2. Ciobanu-Grasu, M. (2011). Institutional Violence against Children with Special Education Needs. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov (Series 7: Social Sciences and Law)*, 4(53): 105-112.
3. Drandić, D.; Radetić Paić, M. (2020). Suradnja u inkluzivnim školama: Kako pomoćnici u nastavi procjenjuju njihovu suradnju s učiteljima u razredu? *Ljetopis socijalnog rada*, 27(1): 151-178.
4. Farnell, T. (2012). Jednake prilike u obrazovanju u globalnoj perspektivi. U: L. Kiš-Glavaš (ur.), *Studenti s invaliditetom, Opće smjernice* (str. 15-34). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
5. Igrić, L.; Marinić, M.; Maljevac, A. (2021). Comparison of teachers and teaching assistants' perspective of necessary teaching assistant competences. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 23(2): 605-650.
6. Jurković, D.; Penić Jurković, A.; Maglić, I. (2020). Autizam i samopercepcija znanja pomoćnika u nastavi. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 56(2): 156-170.
7. Karamatić-Brčić, M. (2011). Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. *Acta ladertina*, 8(1): 39-47.
8. Karamatić-Brčić, M.; Viljac, T. (2018). Stavovi nastavnika o inkluzivnom odgoju i obrazovanju. *Magistra ladertina*, 13(1): 92-104.
9. Krampač Grljušić, A.; Adžić, D.; Gvozdanović Debeljak, A. (2020). Inkluzivno obrazovanje i dimenzija jednakosti u nastavi vjeronauka. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 18(1): 73-85.
10. Lapat, G. (2011). Asistent u nastavi. U: A. Jurčević Lozančić, S. Opić (ur.), *Škola, odgoj i učenje za budućnost* (str. 205-213). Zagreb: Učiteljski fakultet.
11. Livazović, G.; Alispahić, D.; Terović, E. (2015). *Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi, priručnik za nastavnike*. Sarajevo: Udruženje Društvo ujedinjenih građanskih akcija.
12. Marinić, M.; Matejčić, K.; Igrić, L. (2019). Kvaliteta suradnje učitelja i pomoćnika u nastavi iz perspektive učitelja i pomoćnika. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu*, 65(1-2): 251-259.

13. Oliver, M.; Barnes, C. (2017). Disability studies, disabled people and struggle for inclusion. *British Journal of Sociology of Education*, 31(5): 547-560.
14. Pritula, M.; Kudek Mirošević, J.; Šarčević Ivić-Hofman, K. (2023). Mišljenja učitelja o ključnim i vlastitim kompetencijama za inkluzivno obrazovanje s učenicima s oštećenjem sluha. *Marsonia: Časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 2(1): 69-80.
15. Relja, R.; Popović, T., Rakić, T. (2018). Persons with Disabilities in the Labour Market of the City of Split: Reality and Perspectives. U: M. Cingula, D. Rhein, M. Machrafi (ur.), *Economic and Social Development: Book of Proceedings* (str. 393-406). Split: Varazdin Development and Entrepreneurship Agency, Faculty of Law - University of Split, Department for Forensic Sciences - University of Split, Faculty of Law - University of Mostar, Faculty of Management - University of Warsaw, University North, Faculty of Law, Economics and Social Sciences - Mohammed V Rabat, MEV.
16. Romstein, K.; Velki, T. (2017). Pomoćnici u nastavi: problemi u praksi i percepcija vlastite uloge u nastavnom procesu. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 67(21);151-158.
17. UNESCO (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action*. Preuzeto 15. kolovoza 2018.: http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF
18. Zrilić, S.; Jadrijević Tomas, A. (2021). Zadovoljstvo roditelja djece s teškoćama participacijom pomoćnika u nastavi. *DHS*, 1(14): 223-240

9. METODOLOŠKA ARHIVA

Protokol intervjua s pomoćnicima u nastavi

Mjesto i datum intervjua:

Trajanje intervjua:

Spol: M Ž

Dob: _____

Razina obrazovanja: _____

Prethodno radno iskustvo (godine i vrste poslova): _____

Koliko dugo radite kao pomoćnik u nastavi? _____

MOTIVACIJA I ZADOVOLJSTVO POSLOM	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zašto ste se odlučili baviti ovim poslom? Što Vam je glavna motivacija? 2. Jeste li zadovoljni poslom kojeg obavljate? Što biste istakli kao njegove najveće prednosti? 3. Jeste li zadovoljni uvjetima rada? Postoji li nešto što biste promijenili? 4. Planirate li se u budućnosti baviti ovim poslom?
OSPOSOBLJENOST ZA RAD I SELEKCIJA	<ol style="list-style-type: none"> 5. Jesu li pomoćnici u nastavi dovoljno osposobljeni za rad s djecom? 6. Kako biste ocijenili postojeći oblik osposobljavanja za pomoćnike u nastavi? Što smatrate kvalitetnim, a što je potrebno promijeniti? 7. Koliko su Vam dostupne prilike za dodatno usavršavanje? 8. Kakvo je Vaše mišljenje o zakonskoj regulativi zapošljavanja asistenata u obrazovnom sustavu?
DOPRINOSI POMOĆNIKA U NASTAVI U SUSTAVU OBRAZOVANJA	<ol style="list-style-type: none"> 9. Prema Vašem mišljenju, koji su najveći doprinosi pomoćnika u nastavi? 10. Pridonose li pomoćnici u nastavi kvalitetnijem razrednom ozračju? U kojem smislu? 11. Kada je riječ o Vašemu radu, na koji način pridonosite integraciji djece s teškoćama? 12. Kako pomažete učenicima u razvijanju samopouzdanja i socijalnih vještina te odnosa s vršnjacima? 13. Možete li podijeliti konkretan primjer gdje ste vidjeli napredak kod učenika zahvaljujući Vašem radu?

<p>TEMELJNE OBVEZE POMOĆNIKA U NASTAVI</p>	<p>14. Što biste istakli kao glavne obveze pomoćnika u nastavi? Razlikuju li se formalne (propisane) obveze od Vaših iskustava, tj. radite li neke poslove koji nisu definirani ugovorom?</p> <p>15. Za koje ste sve poslove zaduženi? Opišite svoje svakodnevne zadatke.</p>
<p>SURADNJA S DJECOM, RODITELJIMA I OSOBLJEM ŠKOLE</p>	<p>16. Kako biste ocijenili suradnju između Vas i učenika s teškoćama?</p> <p>17. Suradujete li s roditeljima u pogledu definiranja ciljeva, planova i aktivnosti učenika s teškoćama? Kako biste ocijenili tu suradnju?</p> <p>18. Održavate li komunikaciju s roditeljima kako biste ih informirali o napredcima, postignućima i izazovima djeteta?</p> <p>19. Na koji način se odvija suradnja između pomoćnika u nastavi i nastavnika? Jeste li podrška jedni drugima i olakšavate li izvođenje nastave zajedničkim naporima?</p> <p>20. Kako biste ocijenili suradnju s ostalim osobljem škole (psiholozi, pedagozi, logopedi i sl.)</p>

SAŽETAK

Tema sociološkog istraživanja ovog završnog rada je uloga pomoćnika u nastavi u sustavu obrazovanja. Rad je podijeljen u nekoliko cjelina. Prvu cjelinu predstavlja teorijski dio gdje su predstavljeni neki ključni pojmovi relevantni za istraživanje. U idućoj cjelini pojašnjena je metodologija istraživanja, što uključuje predmet i cilj istraživanja, istraživačka pitanja, odabir sudionika i njihove značajke, metodu i postupak provedbe istraživanja.

Kao metoda prikupljanja podataka u ovom kvalitativnom istraživanju koristio se strukturirani intervju, pri čemu je upotrijebljeno namjerno uzorkovanje snježnom grudom. U istraživanju je sudjelovalo dvanaest sudionika u dobi od 26 do 55 godina s prebivalištem na području Zagreba i Splita. Proces intervjuiranja je trajao od kraja srpnja do početka rujna 2024. godine. Svi razgovori su snimani i transkribirani kako bi se mogli analizirati za potrebe istraživanja.

Istraživanje je razmatralo motivaciju za ulazak u posao pomoćnika u nastavi, izazove u osposobljavanju i selekciji, osnovne doprinose odgojno-obrazovnom sustavu te suradnju s učenicima, roditeljima, nastavnicima i stručnom službom. Motivacija je često povezana s osobnim zadovoljstvom i željom za pružanjem podrške djeci s teškoćama, dok su financijski aspekti sekundarni. Sudionici izvještavaju o visokom zadovoljstvu zbog napretka djece i fleksibilnosti, ali ističu probleme poput nezadovoljstva radnim uvjetima, nedostatka profesionalnog priznanja i resursa. Problemi u osposobljavanju uključuju nedostatak adekvatne edukacije za kompleksne potrebe djece, dok su emocionalna inteligencija i empatija često zanemareni. Financijske prepreke za dodatno usavršavanje, nedostatak prilika za profesionalni razvoj te problemi sa zakonodavstvom i praksom zapošljavanja dodatno otežavaju ovaj posao. Pomoćnici u nastavi ključni su za obrazovanje djece s teškoćama, pružajući obrazovnu, socijalnu i emocionalnu podršku. Njihov rad uključuje i dodatne zadatke poput poticanja komunikacije s roditeljima, što dodatno doprinosi obrazovnom procesu.

Suradnja s učenicima i nastavnicima većinom je pozitivna, dok se suradnja s roditeljima i stručnom službom pokazuje varijabilnom, s različitim razinama uključenosti i učinkovitosti. Iako rad pomoćnika u nastavi donosi osobno ispunjenje i značajan doprinos obrazovnom sustavu, postoje ozbiljni izazovi koji zahtijevaju reforme. Preporučuje se unapređenje edukacijskih programa, povećanje prilika za dodatno usavršavanje te reforma zakonodavstva i prakse zapošljavanja kako bi se poboljšali radni uvjeti i profesionalni status pomoćnika, te postigli

bolji obrazovni rezultati za djecu s teškoćama.

Ključne riječi: pomoćnici u nastavi, djeca s teškoćama, obrazovni sustav, radni uvjeti, suradnja

ABSTRACT

The topic of this sociological research is the role of teaching assistants within the education system. The paper is structured into several sections. The first section represents the theoretical part where key concepts relevant to the research are introduced. The following section explains the research methodology, including the subject, aim of the study, research questions, sample, method, and procedure for conducting the research.

In this qualitative study, data collection was conducted using structured interviews, with purposive and snowball sampling methods employed. The study involved 12 participants aged between 26 and 55, residing in Zagreb or Split. The interviewing process took place from late July to early September 2024. All conversations were recorded and transcribed for analysis.

The research examined the motivation for entering the teaching assistant profession, challenges in training and selection, main contributions to the educational system, and collaboration with students, parents, teachers, and other professional staff. Motivation for this occupation is often linked to personal satisfaction and a desire to support children with difficulties, with financial aspects being secondary. Participants reported high job satisfaction due to the children's progress and job flexibility but highlighted issues such as dissatisfaction with working conditions, lack of professional recognition, and resources. Challenges in training include a lack of adequate education for the complex needs of children, with emotional intelligence and empathy often neglected. Financial barriers to further training, lack of opportunities for professional development, and issues with legislation and employment practices further complicate this profession. Teaching assistants are crucial for the education of children with difficulties, providing educational, social, and emotional support. Their work also involves additional tasks such as fostering communication with parents, which further contributes to the educational process.

Collaboration with students and teachers is generally positive, while collaboration with parents and other professional staff in school varies, with different levels of involvement and effectiveness. Although the role of teaching assistants provides personal fulfillment and makes a significant contribution to the education system, there are serious challenges that require reform. It is recommended to enhance educational programs, increase opportunities for further training, and reform legislation and employment practices to improve working conditions and the professional status of teaching assistants, thereby achieving better educational outcomes for children with difficulties.

Keywords: teaching assistants, children with disabilities, education system, working conditions, collaboration

BILJEŠKA O AUTORICI

Nela Bibić, rođena je 30. prosinca 2000. godine u Zagrebu. U Splitu završava osnovnu školu te upisuje Drugu jezičnu gimnaziju. Nakon završene srednje škole, nastavlja obrazovanje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu na Prijediplomskom studiju sociologije gdje je trenutno redovna studentica treće godine.

E-mail: nbibic@ffst.hr

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Nela Bibić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce sociologije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 30. 09. 2024.

Potpis Nela Bibić

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: Nela Bibić

Naslov rada: Uloga pomoćnika u nastavi
unutar sustava obrazovanja:

Znanstveno područje i polje: izazov i problem:
Sociologija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
Prof. dr. sc. Renata Rejja

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
Prof. dr. sc. Renata Rejja
Dr. sc. Toni Popović
Izv. prof. dr. sc. Ivanha Buzov

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 30.09.2024.

Potpis studenta/studentice: Nela Bibić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.